UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2018-2021

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Renata Synáčková

Souvislost ústavní a ochranné výchovy se sociální prací na OSPODu

Praha 2021

Vedoucí bakalářské práce:

Doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2018-2021

BACHELOR THESIS

Renata Synáčková

The connection between institutional and protective education with social work at OSPOD

Prague 2021

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Renata Synáčková

Poděkování

Ráda bych poděkovala Doc. PaedDr. Evě Šotolové, Ph.D. za odborné vedení, konzultace, cenné rady, nestranný náhled a podnětné připomínky při psaní bakalářské práce. Mé poděkování patří též Mgr. Heleně K. za spolupráci při získávání údajů pro výzkumnou část práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá souvislostmi mezi ústavní a ochrannou výchovou a sociální prací OSPODu. Práce se skládá z části teoretické a praktické. Teoretická část podává ucelený obraz o rodině, jejích problémech, sanaci rodiny a rizikovém chování dětí, na základě kterého mohou být umístěny do výchovného ústavu. Dále poskytuje informace o ústavní a ochranné výchově a pokračuje charakteristikou činností OSPODu a jejích pracovníků. Empirická část obsahuje samotný výzkum, ve kterém je představeno výzkumné šetření zabývající se spoluprací dětského domova se školou, OSPODem a s rodinou při péči o dítě. Cílem výzkumu je posouzení efektivnosti spolupráce těchto institucí a dopadu této spolupráce na další pravděpodobný vývoj dítěte.

Klíčová slova

Dětský domov se školou, kurátor pro děti a mládež, sociálně-právní ochrana dětí, rodina, sociálně patologické jevy, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy.

Annotation

This bachelor thesis deals with the connections between institutional and protective education and social work of OSPOD. The work consists of theoretical and practical parts. The theoretical part provides a comprehensive picture of a family, its problems, family rehabilitation and risky behavior of children, based on which they can be placed in an educational institution. It also provides information on institutional and protective education and continues with the characteristics of the activities of OSPOD and its employees. The empirical part contains the research itself, in which a research survey is presented dealing with the cooperation of the children's home with the school, OSPOD and a family in child care. The aim of the research is to assess the effectiveness of cooperation between these institutions and the impact of this cooperation on the further probable development of the child.

Keywords

Children's home with a school, curator for young people, institutional and protective education, family, school facilities for institutional education and protective education, social and legal protection of children, socially pathological phenomena.

OSNOVA

ÚVOD ... **9**

TEORETICKÁ ČÁST ... **11**

1 RODINA ... **11**

1.1 Funkce rodiny ... 12

1.2 Sanace rodiny ... 13

1.3 Rizikové chování dětí v rodině ... 15

2 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA ... **16**

2.1 Důvody ústavní výchovy ... 17

2.2 Standardy kvality v oblasti ústavní výchovy ... 18

2.3 Ochranná výchova jako předběžné opatření ... 19

2.4 Realizace ústavní a ochranné výchovy ... 20

2.4.1 Diagnostický ústav ... *20*

2.4.2 Dětský domov ... *21*

2.4.3 Dětský domov se školou ... *22*

2.4.4 Výchovný ústav ... *23*

2.5 Poruchy chování u dětí umístěných v ústavech ... 23

3 SYSTÉM SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ ... **25**

3.1 Orgány sociálně právní ochrany dětí ... 25

3.2 OSPOD - charakteristika činností ... 26

3.2.1 Předběžné opatření ... *27*

3.2.2 Sociální pracovník ... *28*

3.2.3 Kurátor pro děti a mládež ... *29*

EMPIRICKÁ ČÁST ... **32**

4 POPIS VÝZKUMU ... **32**

4.1 Cíl výzkumu ... 32

4.2 Metodologie výzkumu ... 32

4.3 Realizace výzkumného šetření ... 35

4.3.1 Představení dětského domova se školou ... *35*

4.3.2 Kazuistika ... *36*
4.3.3 Výzkumné šetření ... *39*
4.3.4 Interpretace zjištěných dat ... *54*
4.4 Návrhy a doporučení ... 56
ZÁVĚR ... **58**
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ ... **60**
SEZNAM ZKRATEK ... **64**
PŘÍLOHY ... **I**

ÚVOD

Ústavní a ochranná výchova je úzce spjata s prací Orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Je to téma, které je velmi často zmiňované jak v tisku, tak v mediích. Výchova v různých podobách existuje již od počátku lidstva a přístup k ní se stále mění. To, že se jedinec ocitne ve výchovném zařízení, má mnoho příčin, které se odvíjejí od toho, v jakém sociálním prostředí se narodil. Osudy některých dětí jsou již dopředu dány nedostatečným zázemím (zájmem) rodičů a jejich nevhodnými normami chování. Jiné děti se samy vydávají nesprávným směrem, neboť jsou ovlivněny svými vrstevníky a touhou zapadnout, nebo naopak vyniknout. Toto jednání může vést v nejzávažnějších případech až k páchání trestné činnosti, případně k méně závažnému, avšak stále společensky škodlivému jednání, jako je záškoláctví, toulky, agresivní jednání a další typy rizikového chování dětí. Pokud po vyčerpání všech možných způsobů jejich podpory a péče ve spolupráci rodiny a OSPODu nedochází ke zlepšení jednání, pak následuje umístění jedince do zařízení institucionální výchovy pro výše uvedené poruchy chování. Tato zařízení jsou formou náhradní výchovné péče pro děti a mladistvé. Děti, které bývají umístěné do zařízení institucionální výchovy, často přicházejí z nefunkčních rodin, ve kterých nejsou pevně stanovené normy chování a chybí zde kladné vzory, děti tak nemají zájem se vzdělávat, nerespektují žádná pravidla a nakonec ani zákony.

Právě v těchto případech začíná společná cesta dítěte, mladistvého s jejich zákonnými zástupci a OSPODem. Je to právě kurátor pro děti a mládež, který zastává klíčovou roli při vyhodnocování situace dítěte (rodiny) a stanovení dalších postupů. Smyslem OSPODu je zejména řešení situací jako užívání fyzických trestů, mrzačení, zneužívání a vztahu rodiny k vzdělávání a průběhu socializace. V mnoha případech, je jedinec na základě soudního rozhodnutí umístěn do zařízení institucionální výchovy, kde spolupráce OSPODu pokračuje pak nejen s dítětem, rodinou, ale i se samotným školským zařízením.

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnotit péči poskytovanou konkrétnímu chlapci, umístěném v dětském domově se školou, včetně posouzení spolupráce dětského domova se školou a OSPODu. Hodnocení je prováděno prostřednictvím kvalitativního výzkumu, a to na základě odpovědí hlavní výzkumnou otázku a na vedlejší výzkumné otázky.

Vedlejším cílem bakalářské práce je sestavit ucelený přehled teoretických poznatků o rodině, OSPODu a ústavní výchově.

Práce se skládá ze dvou hlavních částí – z části teoretické a empirické. Teoretická část podává ucelený obraz o rodině, jejích problémech, sanaci rodiny a o rizikovém chování dětí, na základě kterého mohou být umístěny do výchovného ústavu. Dále poskytuje informace o ústavní a ochranné výchově a pokračuje charakteristikou činností OSPODu a jeho pracovníků. Teoretická část je koncipována tak, aby na základě studia primárních a sekundárních zdrojů poskytla poznatky, ze kterých bude vycházeno v empirické části práce. Použité zdroje představují zákony, kterými se popisovaná problematika řídí, odborné knihy od renomovaných autorů a odborné elektronické zdroje. Všechny zdroje byly získány na základě literární rešerše a jejich přehled se nachází v Seznamu literatury.

Empirická část obsahuje samotný výzkum, který se zabývá reálným případem dítěte, umístěného v dětském domově se školou. Výzkum je zaměřen na péči poskytovanou konkrétnímu problematickému dítěti a spolupráci dětského domova a OSPODu. Cílem výzkumu je posouzení, zda je péče poskytovaná dítěti dostatečná a zda spolupráce dětského domova a OSPODu má pozitivní vliv na péči o dítě. Výstupem empirické práce by mělo být posouzení, zda má zkoumané dítě šanci dostat se zpět k rodině dříve, než mu bude 18 let.

TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část práce se zabývá pojmy, které budou sloužit jako východiska pro realizaci výzkumu v části empirické. V první kapitole je definována rodina, její funkce, poruchy, sanace a rizikové chování, které může vést k tomu, že je dítě umístěno do ústavní výchovné péče. Navazující kapitola se věnuje ústavní výchově, vymezuje důvody pro její realizaci, přestavuje standardy kvality a realizaci ústavní výchovy. V poslední kapitole je definován OSPOD a charakterizovány jeho činnosti.

1 RODINA

Podle Pemové a Ptáčka (2012) je rodina považována za jednu z nejstarších institucí ve společnosti. Přesto se v současné moderní době odborníci nemohou shodnout na obecně platné definici rodiny. Model rodiny se v posledních letech výrazně změnil, neboť trendem moderní společnosti již není sezdaný manželský pár a děti, ale stále častější model singl rodič a dítě, střídavá péče, rekonstruované rodiny nebo děti, které vychovávají příbuzní.

Pemová a Ptáček (2012) považují rodinu za sociální subjekt, který poskytuje svým rodinným příslušníkům zázemí v době, kdy není jejich sociální situace příznivá, ale je i sociálním objektem, kdy pomoc přichází zvenčí, tedy mohou využít pomoc sociálních služeb.

Podle Miňhové a Lovasové (2018) je správný vývoj dítěte podmíněn rodinným prostředím a pro zabránění vzniku deprivace u dítěte je důležité složení rodiny. Rodina by proto z tohoto pohledu měla být složena z matky a otce. Jedná se o rodinu úplnou, neboť každý z nich má svůj úkol a naplňuje tím potřeby dítěte.

Pemová a Ptáček (2012) definují rodinu na základě jejích funkcí, nebo společenských charakteristik. Podle nich rodina je:

- Malá sociální skupina – takto je vnímána z důvodu soudržnosti, emocionality a intimity, vzhledem k počtu členů rodiny.
- Primární sociální skupina – neboť rodina formuje jedince celoživotně, tedy jak v době dětství a dospívání, tak i v době dospělosti.

- Neformální sociální skupina – rodinné vztahy jsou neformální, uvolněné, nicméně jsou v ní dány z historického vývoje práva a povinnosti.
- Členská sociální skupina – nelze si vybrat rodinu, do které se jedinec narodí.

1.1 FUNKCE RODINY

Podle Dvořáčka (2014) rodina již od narození formuje charakter dítěte. Velmi záleží, jaké normy a pravidla jsou v rodině nastaveny a jaké funkce plní. Všechny tyto skutečnosti jedince ovlivňují po celý jeho život, a to jak v oblasti tělesné, duševní, tak i sociální.

U rodiny se lze setkat s různými základními funkcemi. Podle Pemové a Ptáčka (2012) má rodina plnit funkci biologicko-reprodukční, ekonomickou, výchovnou, socializační a ochrannou.

Funkce ekonomická tvoří materiální podmínky pro ostatní funkce, vztahuje se na všechny členy rodiny, včetně dětí. Tuto funkci nelze chápat jen jako finanční zajištění rodiny, ale i jako zajištění uvnitř rodiny (např. činnosti jako vaření, žehlení, úklid atd.).

Funkce biologická je potřebná kvůli zajištění reprodukce lidské populace.

Funkce emocionální poskytuje citové zázemí, pocit bezpečí a jistotu členům rodiny. V případě, že nejsou emocionální potřeby dítěte ze strany rodičů uspokojovány, může dítě trpět psychickou deprivací.

Funkce výchovná se projevuje u dítěte hlavně v předškolním věku a v období dospívání. Na tuto funkci mají podstatný vliv vnitřní poměry, např. napjaté vztahy mezi rodiči nebo sourozenci mohou způsobovat problémy s učením dítěte nebo s jeho adaptací ve škole (Výrostek, Slaměník, 2008).

V životě rodiny mohou vzniknout tzv. psychopatologické jevy, které mohou zapříčinit poruchy rodiny a rodičovství. Mezi tyto jevy je možno zařadit kriminalitu, prostituci, závislost na alkoholu nebo návykových látkách, či domácí násilí (Mátel, 2019).

Naproti tomu poruchy rodičovství vznikají, pokud se rodiče neumějí, nechtějí nebo nemohou o dítě postarat. Způsobeny mohou být vnějšími příčinami – např. přírodní katastrofou, fungováním společnosti, nebo vnitřními příčinami – např. úmrtím v rodině, vážnou nemocí, neschopností postarat se o dítě, nezájmem o dítě, týráním či zneužíváním

dítěte. Zvláštní poruchou rodičovství, která se v dnešní době vyskytuje stále častěji, je nadměrná péče o dítě. Ta je nebezpečná díky tomu, že dítě pak není připraveno pro budoucí život (Gillernová a kol., 2011).

Narušené rodičovství je podle Koukolíka a Drtilové (2008) v dnešní době jeden z největších sociálních a zdravotních problémů současnosti. Narušené rodičovství se v dnešní moderní době považuje za jednu ze základních příčin psychologických, psychiatrických a sociálních onemocnění a poruch dětí či mladistvých. Z těchto příčin pak vyplývají (antisociální) poruchy chování dětí a mladistvých, tedy delikvence jako např. závislost na alkoholu, nikotinu nebo drogách.

Důsledky nedostatečné péče rodiny a rodičovství se zabývá orgán sociálně-právní ochrany dětí, který zkoumá, zda nedochází k nedostatečné péči (např. podvýživa, zanedbání péče o zdraví, psychická deprivace). Další kritérium, které sociální pracovníci posuzují je, zda v rodině není stabilně přítomný rizikový faktor (např. alkoholismus, návykové látky). V případě, že ano, pak dochází k posouzení závažnosti poruchy rodiny a rodičovství a situace musí být řešena (Pemová, Ptáček, 2012).

1.2 SANACE RODINY

Sanace rodiny je úzká spolupráce mezi odborníky ze sociálně právní ochrany dětí, institucí, sociálních služeb a s rodinou dítěte, které je psychicky, zdravotně či sociálně ohroženo ve svém zdravém vývoji.

Bechyňová a Konvičková (2011) uvádí, že cílem sanace rodiny je podpora dítěte, skrze pomoc jeho rodině. Toho lze dosáhnout koordinovanou pomocí, s cílem zachovat nebo obnovit funkci rodiny, ve které dítě vyrůstalo.

Sanace rodiny je v legislativě České republiky upravena novelou 134/2006 Sb. zákona 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, a dále v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Cílem novely bylo zefektivnit a zkvalitnit celý systém sociálně právní ochrany dětí. V této novele jde především o podporu všech forem náhradní péče o děti, které jim mají nahradit jejich biologickou rodinu a umožnit jim vyrůstat v prostředí, které se co nejvíce přibližuje rodinnému prostředí (Bechyňová, Konvičková, 2011).

Podle zákona 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, a zákona č. 292/2013, o zvláštních řízeních soudních, je sanace rodiny prováděna v případě prevence, odvrácení hrozby odebrání dítěte a jeho umístění mimo rodinu, dále v případě dítěte umístěného v zařízení pro výkon ústavní výchovy na základě pravomocného rozhodnutí soudu a dítěte svěřené z ústavní výchovy zpět do péče rodičů (MPSVb).

Na základě výše uvedené novely vyplynuly pro OSPOD nové povinnosti, ale zároveň i možnosti práce s ohroženou rodinou. Zákon nově OSPODu ukládá vyhodnocovat situaci dítěte a pokud je dítě ohroženo, je mu vytvořen individuální plán ochrany tzv. IPOD. Ten má za úkol zanalyzovat klíčové rizikové faktory (chování) a na základě těchto zjištění, by mělo dojít k jejich odstranění, nebo alespoň ke zlepšení. IPOD slouží v úvodní případové konferenci jako podklad pro celkové vyhodnocení dítěte a jeho rodiny, pojmenování priorit a zhodnocení, kdo z dalších odborníků bude zapojen do pomoci rodině (Pemová, Ptáček, 2012).

Případová konference se může konat jednorázově, nebo opakovaně. Cílem případové konference je sanace rodiny, která má za úkol předejít, zmírnit nebo odstranit důvody ohrožování dítěte a docílit, aby nedošlo k rozpadu rodiny či k odebrání dítěte z rodiny. Jestliže již k této situaci dojde a dítě je umístěno v zařízení, je cílem sanace realizace kontaktu s rodinou v průběhu umístění a jeho zpětného návratu do rodiny. Koordinátorem případové konference je pracovník OSPODu. Mimo již zmíněných odborníků je konference přítomno ohrožené dítě a jeho rodina. Význam těchto konferencí spočívá v ověření správnosti stávajících a dále navrhovaných postupů, vycházejících ze zjištěných poznatků o dítěti a jeho rodině (Bechyňová, Konvičková, 2011).

V rámci sanace pracuje s rodinou multidisciplinární tým, jehož součástí je OSPOD, experti poskytující služby péče o děti (zdravotničtí pracovníci, pedagogové, terapeuti, atd.) a zástupci orgánu činných v trestním řízení, např. mediační nebo probační pracovník. Sanace rodiny, kterou vykonává OSPOD, je založena na působení sociálních pracovníků za účelem obnovování narušených funkcí rodiny. Z praxe pracovníků OSPDu ale vyplývá, že rodiče často odmítají pomoc formou sanace, neboť nevidí, nebo si nechtějí přiznat, že při výchově jako rodiče selhali (Pemová, Ptáček, 2012).

1.3 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ DĚTÍ V RODINĚ

Vlivy, které vedou jedince k rizikovému chování, se nazývají faktory. Ty lze rozlišit na faktory endogenní (vnitřní) a exogenní (vnější). K endogenním faktorům se zpravidla řadí genetické a biologické podmínky. Patří sem např. vývoj dítěte v průběhu těhotenství, průběh samotného porodu, stav po porodu, ale i zdravotní stav jedince v daném okamžiku života. Mezi exogenní faktory řadíme sociální a materiální prostředí, které v průběhu života jedince obklopují (Fischer, Škoda, 2014).

Rizikové faktory se vyskytují především v rodinách, kde rodiče, či jeden z rodičů, žil v dětství v dysfunkční rodině, nebo část svého života byl umístěn v ústavním zařízení, nebo po narození byl přímo předán do adopce. Tito rodiče mají většinou pouze nízké vzdělání, dlouhodobě nepracují a žijí pod hranicí životního minima. Jejich finanční gramotnost je na velmi nízké úrovni a proto mají těžkosti s hospodařením a vznikají jim dluhy (Bechyňová, Konvičková, 2011).

Vliv takovéhoto rodinného prostředí má u dětí a mladistvých za následek rizikové chování, které se projevuje již na základních školách formou šikany, záškoláctví, kouření, požívání alkoholu, rizikovému sexuálnímu chování a v neposlední řadě závislostí na návykových látkách.

Statistiky poukazují na souvislost mezi labilním sociálním prostředím a experimentováním především s návykovými látkami. Následkem tohoto jednání je, že těmto mladým delikventům je nakonec soudem nařízen výkon ústavní výchovy nebo uložena výchova ochranná (Cetl, 2014).

2 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

V celém systému institucí ústavní výchovy stále probíhá vyvíjející se proces, který reaguje na specifičnost problémů přicházejících jedinců. Vyvíjí se nejen systém institucí ústavní výchovy, ale také odbornost všech pracovníků ve výchovných zařízeních, ale i sociálních pracovníků a kurátorů pro děti a mládež, skrze které se stát snaží o nápravu těchto mladistvých delikventů. Ve společnosti panují různé názory na systém a funkci ústavní výchovy a další formy náhradní rodinné péče. Tato různorodost názorů je dána historickým vývojem ústavů a jejich funkcí ve společnosti.

Ústavy původně sloužily k vyřazení lidí ze společnosti. Teprve konec devatenáctého století a začátek dvacátého století přinesl změny v přístupu k této problematice. Podle Matouška (1999) se společnost v druhé polovině 20. století začíná soustřeďovat na zájmy jedince a hlavním tématem se stává ochrana jedince před nároky okolního světa, do kterého paradoxně spadá i jeho rodina. V období 60. let zde byly tendence některých institucí chránit hlavně jedince před psychickým a fyzickým týráním ze strany jeho rodiny, především rodičů. Postupně se přesunula pozornost na poskytování péče pouze do té míry, jakou jedinec potřebuje, a naopak vztahy s rodinou začaly být podporovány a docházelo ke vzájemné spolupráci rodiny, dítěte a institucionálních zařízení (Matoušek, 1999).

Problematika ústavní výchovy je podle Jánského (2014) i v současné době celospolečenský problém. Ústavní výchova je ovlivněna sociálním klimatem společnosti. Odráží momentální hodnoty, názory, úroveň ekonomiky a také politické naladění, od kterého se odvíjí přístup státu k těmto tématům. Dle názoru Jánského ústavní výchova nahrazuje rodinu dětem, které ji nikdy neměli nebo o ni přišli. Je však také určena i dětem, které jsou sice součástí rodiny, která se však o ně nemůže, nechce nebo neumí řádně starat. Ústavní výchova je tak nedílnou a důležitou součástí systému zabezpečující péči o děti. Výchovnou péči nařizuje soud v občansko-právním řízení. Nařizuje se převážně od věku 3 let do 18 let (ve výjimečných případech je možné na základě rozhodnutí soudu prodloužení do 19 let, např. dokončení přípravy ve výchovném zařízení na budoucí povolání nebo za složitých okolností). Návrh na umístění dítěte do výchovného zařízení podává OSPOD v případě, že jiná opatření nevedla k nápravě stavu.

2.1 DŮVODY ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

Důvody vedoucí k zásahu soudu k nařízení ústavní výchovy, jsou definovány v Občanském zákoníku (dále jen OZ) v § 971 odst. 1:

- *„vážné ohrožení výchovy, duševního, tělesného či rozumového stavu nebo vývoj dítěte;*
- *narušení výchovy, duševního, tělesného či rozumového stavu nebo vývoj dítěte;*
- *rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit.“*

Podle Cibienové (2016) ohrožení výchovy ze strany rodičů znamená, pokud o dítě řádně nepečují, zanedbávají jej, nebo mají rodinné poměry negativní vliv na jeho výchovu. Jedná se např. o rodiče, kteří konzumují nadměrně alkohol, propadli gamblerství nebo užívají návykové látky. Dítě může být ze strany rodičů poškozováno i tím, že tolerují zanedbávání školní povinné docházky nebo konzumaci alkoholu a drog. Jestliže soud v takovémto případě rozhodne o nařízení ústavní výchovy, bude v této situaci nápravné zařízení působit na dítě preventivně, neboť mu umožní příznivější podmínky, než mělo ve své vlastní rodině. Soud ve svém rozhodnutí, prostřednictvím kterého nařizuje ústavní výchovu, uvádí konkrétní zařízení pro umístění dítěte. Při svém rozhodování přihlíží k zájmům dítěte a také k vyjádření OSPODu, přičemž dbá na umístění dítěte tak, aby bylo co možná nejblíže k bydlišti rodičů nebo jiných dítěti blízkých osob.

Ze sociálně-právního posouzení je rozhodujícím činitelem indikace nefunkčnost či nemožnost náhradní rodinné péče nebo přerušení rodinných vztahů s dítětem. Tato situace je důvodem umístění dítěte do péče výchovného zařízení, která trvá do doby, než se může navrátit zpět do rodiny (Jedlička a kol., 2015).

Podle OZ lze nařídit ústavní výchovu nejvýše na tři roky. Pokud však důvody pro nařízení ústavní výchovy nadále trvají, je možnost její trvání prodloužit i opakovaně, nejdéle však na dobu tří let. Povinností soudu je minimálně jednou za půl roku přezkoumat, zda trvají důvody, na základě kterých byla ze strany soudu nařízena ústavní výchova, nebo zda by nebylo možno zajistit pro dítě náhradní rodinnou péči.

2.2 STANDARDY KVALITY V OBLASTI ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

Standardy kvality v oblasti ústavní výchovy vyjadřují úroveň sociálního cítění, priority výchovných cílů, včetně kvality školského systému a v neposlední řadě postavení a úroveň podpory rodiny, ze strany společnosti. Od těchto faktorů se odvíjí rozsah a kvalita péče poskytovaná jedincům v zařízeních pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy (Cetl, 2014).

Podle Pacnerové a kol. (2015) se v současné době zaměřuje pozornost především na vlastní posouzení kvality standardů pro oblast ústavní výchovy a preventivně výchovné péče. Vznik českých právních předpisů kvality standardů bylo ustanoveno v usnesení vlády č. 883 z července 2009. Cílem této transformační aktivity bylo podpořit v praxi péči o jedince v zařízeních ústavní výchovy a ochranné výchovy, a to především rozvojem jeho schopností, zajištěním jeho bezpečí a dosažení jeho integrace do společnosti a v neposlední řadě jeho začlenění zpět do jeho rodiny.

Standardy kvality byly vytvořeny na základě aplikovaného výzkumu a výsledků z praxe. Zaměření standardů kvality je následující:

- vztah dítěte k sobě samému, své rodině a blízkému okolí, ve kterém se nachází v běžném životě;
- dítě v souvislosti své situace, místa rodiny, vývojových potřeb;
- dítě, které je tvůrce a zároveň účastník procesu;
- dítě, které je součástí komunity, ve které žije, a ne pouze jako jedinec žijící v zařízení;
- dítě jako individualita.

Výsledky výše zmíněného výzkumu potvrzují, jak se v České republice oblast standardů kvality neustále vyvíjí a poté je průběžně aplikována do praktického života (Pacnerová a kol., 2015).

2.3 OCHRANNÁ VÝCHOVA JAKO PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ

Jedním z druhů sociálně výchovného opatření je ochranná výchova, kterou lze odlišovat podle subjektu, kterému je ukládána. Dle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, je ukládána soudem jedincům starším 15 let. Ve výjimečných případech může být uložena i mladšímu dítěti, jestliže jeho jednání je společensky nebezpečné, avšak nemá trestní charakter a nezaznamenává se do trestního rejstříku (Zákon č. 218/2003 Sb.).

Mladistvému je ochranná výchova uložena v trestním řízení dle § 6 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, se tento čin nazývá provinění, pokud je splněna alespoň jedna ze tří podmínek stanovených zákonem:

- není náležitě postaráno o výchovu mladistvého;
- výchova mladistvého byla zanedbávána;
- nevhodné rodinné nebo sociální prostředí, ve kterém mladiství žije.

Institucionální zařízení, kde dochází k výkonu ochranné výchovy, spadají do resortu ministerstva školství. Doba trvání ochranné výchovy je omezena dvěma hledisky. Tím prvním je měřítko účelnosti, tedy trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel. Jakmile je dosaženo účelu, musí být mladistvý propuštěn, a to i v případě, že nedosáhl hranice zletilosti, tedy věku 18 let. Druhým hlediskem podle zákona, je hranice 18 let mladistvého, do kdy může být ochranná výchova uložena. Ve výjimečných případech, pokud to zájem mladistvého vyžaduje, může soud prodloužit ochrannou výchovu až do 19 let. V tomto případě však musí dojít k rozhodnutí o tomto prodloužení ještě před dovršením zletilosti mladistvého.

Vávrová a Gavora (2014) uvádí, že mladistvým, kterým je méně jak 15 let, se ukládá ochranná výchova pouze v občanskoprávním řízení. Povinně je uložena ochranná výchova osobě, která dovršila 12 let svého věku, přičemž je mladší 15 let a spáchala některý z činů, který v trestním zákoně dovoluje uložení výjimečného trestu, a to v případě, pokud to je nutné pro zajištění řádné výchovy u osoby mladší 15 let, jež spáchala čin, který by byl u zletilého hodnocen jako trestný čin.

2.4 REALIZACE ÚSTAVNÍ A OCHRANNÉ VÝCHOVY

„Hlavním východiskem i prioritou pro všechna školská zařízení musí být princip pomoci ochrany dítěte, nikoliv prvoplánový trest, spojený se společenskou diskriminací.“ (Jánský, 2014, s. 117).

Systém pro výkon ústavní a ochranné výchovy upravuje zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Dle tohoto zákona je účelem ústavních zařízení umožnit nezletilé osobě ve věku od 3 do 18 let (popř. již zletilé osobě ve věku do 19 let) náhradní výchovnou péči na základě rozhodnutí soudu o ústavní nebo ochranné výchově či o předběžném opatření. Školskými zařízeními jsou pro výkon ústavní a ochranné výchovy myšleny: dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Mezi školská zařízení, která plní diagnostické úkoly při výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy či předběžného opatření patří diagnostické ústavy.

Hlavním posláním školských zařízení je intervence, vedoucí k předcházení výskytu rizikového chování či zamezení další progresi u dětí. Podle Miovského a kol. (2012) je cílem zmírnit již existující formy a projevy rizikového chování. Pokud u těchto jedinců dochází k delikvenci i ve výchovných zařízeních, či mimo ně, je cílem jim pomáhat řešit důsledky tohoto jednání i v těchto případech.

Samotná výchovná zařízení jsou určitým způsobem svět sám pro sebe, jsou místem soběstačného řádu, který má svá omezení a určitou předvídatelnost, než je v běžném životě zvykem. Jak popisuje Matoušek (1999, s. 159) „… *ústav je spjat s třemi archaickými lidskými zkušenostmi: zkušeností rodiny, zkušeností obce a zkušeností vyhoštění, vyobcování.“*

2.4.1 DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV

Dle zákona 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, jsou do diagnostického ústavu umísťovány děti, které mají nařízené předběžné opatření, nařízenou ústavní výchovu či uloženou ústavní výchovu. Od roku 2014 došlo ke změně některých zákonů, které souvisí s problematikou

umisťování dětí s nařízenou ústavní výchovou do školských zařízení. Jedná se hlavně o zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v § 971 odst. 4 ohledně ústavní výchovy stanovuje:

„*Má-li být ústavní výchova vykonávána ve zdravotnickém zařízení nebo v zařízení sociálních služeb, soud v rozhodnutí, kterým nařizuje ústavní výchovu, označí zařízení, kam má být dítě umístěno. Přitom přihlédne k zájmům dítěte a k vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Soud dbá na umístění dítěte co nejblíže bydlišti rodičů nebo jiných osob dítěti blízkých. To platí i tehdy, rozhoduje-li soud o přemístění dítěte do jiného zdravotnického zařízení nebo do zařízení sociálních služeb.*“

Umísťování a přemísťování dětí v rámci sítě školských zařízení se řídí Diagnostickou zprávou, která obsahuje informace o zdravotním stavu klienta, popisuje jeho sociální anamnézu, vlastnosti, schopnost sebehodnocení, vztah k vrstevníkům, rodině, autoritám, zaměřuje se na jeho vlastnosti, dovednosti, zájmy a specifika v chování. Další funkcí, kterou diagnostický ústav plní je zajištění vzdělání, kde jsou zohledněny specifické vzdělávací potřeby dítěte, příprava na návrat do rodiny a do společnosti a terapeutická činnost. Do diagnostického ústavu se umísťuje dítě na dobu, která zpravidla nepřesahuje 8 týdnů. Z praxe však vyplývá, že děti bývají umístěny v diagnostických ústavech 6 i více měsíců (Zákon č. 89/2012 Sb.).

2.4.2 DĚTSKÝ DOMOV

Podle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, je účelem dětského domova pečovat o děti s ohledem na jejich individuální potřeby. V dětském domově jsou umísťovány děti s nařízenou ústavní výchovou bez závažných poruch chování. Tyto děti docházejí do škol, které nejsou součástí dětského domova. V tomto zařízení jsou umísťovány děti ve věku od 3 let nejvýše do 18 let. V případě, že jedinec se soustavně připravuje na výkon budoucího povolání, může mu v těchto výjimečných případech být pobyt v dětském domově

prodloužen do 26 let věku. Dětský domov je rovněž určen pro nezletilé matky, které jsou zde umístěny i se svým dítětem.

Přestože hlavním důvodem umisťování dětí do dětského domova jsou převážně sociální důvody, často dítě provází problémy výchovné nebo zdravotní „*…velké procento dětí přichází jako nechtěné z rozpadlých rodin, nebo přímo z kojeneckých ústavů.“*(Jánský, 2014, s. 116).

2.4.3 DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU

Dětské domovy se školou jsou speciální školská zařízení, která jsou ze zákona určena jedincům pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy. Podle Jánského (2014) jsou v těchto zařízeních umístěni jedinci, kteří mají závažné poruchy chování, nebo se u nich projevují trvalé duševní poruchy, a proto jim musí být poskytována specifická výchovná léčebná péče.

Dle zákona 109/2002 Sb. jsou umisťovány do dětského domova se školou děti zpravidla ve stáří od 6 let do ukončení povinné školní docházky. V kompetenci ředitele školy je, pokud pominou důvody pro zařazení dítěte do školy zřízené při dětském domově, přeřadit dítě do školy, jež není součástí dětského domova se školou. Pokud u dítěte po ukončení povinné školní docházky trvají závažné poruchy chování a z tohoto důvodu není možné, aby pokračovalo ve vzdělávání na střední škole mimo toto zařízení nebo pokud nenastoupí do práce, je přeřazeno do Výchovného ústavu (Zákon č. 109/2002 Sb.).

Podle Jánského (2014) pro tyto typy školských zařízení musí být prvotní princip pomoci a ochrany dítěte, nikoliv trest, který pak provází společenská diskriminace.

Z tohoto důvodu mají dětské domovy se školou koncept oddělené rodinné skupiny, která tvoří nejméně 5 a nejvíce 8 dětí, přičemž ve stejné rodinné skupině nesmí být společně umístěny děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou (zákon č. 109/2002 Sb.).

2.4.4 VÝCHOVNÝ ÚSTAV

Výchovné ústavy poskytují péči dětem starším 15 let, kterým byla soudním rozhodnutím nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova, dále poskytují péči pro nezletilé matky a jejich děti, ale také pro jedince, vyžadující výchovně léčebnou péči. Tato zařízení plní funkci zejména výchovnou, vzdělávací a sociální (Jánský, 2014).

V případě, že dítě mladší 15 let s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou má tak závažné poruchy chování, že nemůže setrvávat s ostatními dětmi v dětském domově se školou, může být umístěno do výchovného ústavu i v tomto věku (Slomek, 2010).

2.5 PORUCHY CHOVÁNÍ U DĚTÍ UMÍSTĚNÝCH V ÚSTAVECH

Na základě poznatků bylo zjištěno, že značná část jedinců, kteří se nachází ve výchovných ústavech, má velký problém se svou sebedůvěrou a jsou značně psychicky labilní. Běžné situace, které jsou v životě pro ostatní samozřejmostí, tito jedinci nejsou schopni zvládat. Jejich snahou je dosáhnout nezávislosti a svobody, kterou vidí v tom, že nic nemusí a mohou jednat, tak jak se jim zlíbí. Z toho však vyplývá, i jejich nedostatečná tolerance. Jev, který se často ve výchovných zařízeních u těchto dětí projevuje, je z důvodu, že si plně neuvědomují následky svého chování a zpětnou vazbu okolí příliš nevnímají (Cetl, 2014).

Hutyrová a kol. (2019) velmi výstižně popsala, že o poruchy chování se jedná v případě, když jedinec normám rozumí a chápe je, ale nedodržuje je a vědomě normy porušuje. Důvodem je např. vlastní žebříček hodnot nebo osobní motivy. Dalším důvodem může být i snížená autoregulace, tedy neschopnost ovládat své chování jak v určitých momentech nebo i trvale.

Podle Jánského (2014) z výzkumu provedeného mezi pracovníky ve výchovných a diagnostických ústavech vyplynulo, že se stále zhoršuje charakteristika jedinců umístěných v těchto zařízení. Autor jako důvody uvádí:

- stále stoupající počet dětí z rodin neúplných, rozvrácených a kriminálně zatížených;

- stoupající materiální nároky dětí;
- zdravotní stav je poměrně stabilní, avšak přibývá venerických chorob;
- úroveň školních znalosti se snižuje, to se týká i jejich školní kázně;
- pokles zájmu o sportovní aktivity či aktivní trávení volného času;
- výrazný nárůst závislostí na alkoholu, návykových látkách, kouření a gamblerství;
- u osobnostních vlastností se viditelně projevuje vzestup agresivity, nezodpovědnost s problémy s ovladatelností dětí.

Na druhé straně je nutné se podívat na tento problém z jiného úhlu pohledu. Jedinci, kteří končí ve výchovných zařízeních, jsou děti, které převážně pochází z rodin s nízkou sociokulturní úrovní a s vážným zanedbáváním základních potřeb dítěte. Právě rodiče a jejich nejbližší okolí, které je dennodenně obklopuje, jim vytvořili normy a pravidla, která se vymykají společenské normě a převážně důsledkem toho je delikvence těchto dětí.

Černíková (2002) se ale domnívá, že dle analýzy rizikových faktorů, při včasném rozeznání signálů jednání deviantní osoby a odborném výchovném působení obzvláště pedagogických pracovníků, kteří se specializují na sociální problémy dětí a mládeže, lze formou rozhovorů nebo terapií dojít k účinnějšímu výchovnému zvládnutí sociálně deviantního vývoje u těchto jedinců.

3 SYSTÉM SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Systém sociálně-právní ochrany dětí je garantován státem, resp. pomocí státní správy, kterou vykonávají sociální pracovníci na místní úrovni nebo na základě přenesené působnosti. Centrální systém, který je v České republice nastaven, zaručuje, že v případě nouze dítěte je následná intervence prováděna standardně, objektivně a v souladu se zákonem. Nutnost, která zde platí, znamená, že konkrétní výkon ochrany dětí musí probíhat na lokální úrovni z důvodu osobního kontaktu a z toho vyplývající znalost dítěte, rodiny a jeho sociálního prostředí. Sociální pracovníci musí mít možnost pracovat intenzivně s dítětem i s rodinou a v případě nutnosti také spolupracují s návaznými sociálními službami, které působí v každém regionu a pomáhají řešit tuto problematiku. Moderní sociálně právní ochranu dětí lze charakterizovat jako „centrálně garantovanou, ale lokálně provozovanou“ (Pemová, Ptáček, 2012).

Sociálně-právní ochranu dětí definuje § 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, jako:

- *„ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu;*
- *ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění;*
- *působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny;*
- *zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.“*

3.1 ORGÁNY SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Smyslem existence orgánů sociálně-právní ochrany dětí je chránit oprávněné zájmy nezletilých dětí. Mezi jednotlivé orgány sociálně-právní ochrany dětí se řadí obecní úřady obcí s rozšířenou působností (magistráty statutárních měst, úřady městských obvodů a městské úřady), v hlavním městě Praha úřady pověřených městských částí. Poté krajské úřady, obecní úřady a újezdní úřady. Mezi tyto orgány se rovněž patří Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad práce ČR (MPSVc).

Z těchto institucí jsou to především obecní úřady obcí s rozšířenou působností a obecní úřady, které bezprostředně sledují ochranu práv dítěte a mají možnost činit včas potřebná opatření pro jejich ochranu (MPSVc).

Obecní úřady mají na základě zákona uloženy povinnosti např. vyhledávat ohrožené děti, působit na rodiče ve smyslu posílení jejich odpovědnosti za děti, projednávat nedostatky ve výchově s rodiči, projednávat nedostatky v chování dětí, prověřovat, zda děti nemají přístup do prostředí, v kterém by mohlo dojít k jejich ohrožení, poskytovat nebo zprostředkovat poradenství rodičům či oznamovat obecným úřadům s rozšířenou působností případy dětí, které mohou být ohrožené (Matoušek, Pazlarová, 2016).

Z výše uvedeného je patrno, že zákon ukládá obecním úřadům a obecním úřadům s rozšířenou působností nejvíce povinností. Z tohoto důvodu je na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností zřízen Orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) (MPSVc).

3.2 OSPOD - CHARAKTERISTIKA ČINNOSTÍ

Činnosti pracovníků OSPODu jsou komunikační, organizační a další dovednosti, vztahující se k výkonu sociálně právní ochrany dětí. Při výkonu své práce se řídí zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Mezi úkoly OSPODu a jejich pracovníků patří: sledovat nepříznivé vlivy které působí na děti a činit opatření, které tyto vlivy zamezují. Dále pravidelně hodnotit situaci ohrožených dětí a rodin a na základě toho poskytovat pomoc rodičům či jiným osobám, které jsou odpovědné za výchovu (i v případě umístění dítěte do ústavní výchovy nebo do zařízení pro děti, které potřebují okamžitou pomoc s cílem návratu dítěte zpět do rodiny). OSPOD dává rovněž podněty soudu, které se týkají výchovy dětí a vykonávají funkci poručníka a opatrovníka dětí. Pracovníci navštěvují děti, umístěné v ústavní výchově, sledují, jak se dodržují jejich práva a sledují důvody pro pobyt v ústavu. OSPOD poskytuje poradenství osobám, které jsou vhodné pro výkon náhradní rodinné péče, poskytují pomoc oprávněným osobám během vymáhání plnění ohledně vyživovací povinnosti k dítěti. OSPOD dále podává soudu zprávy o dětech, které jsou umístěny na základě rozhodnutí soudu do výchovného ústavu a poskytuje ve vymezeném rozsahu informace o dětech orgánům státní správy (Matoušek, Pazlarová, 2016).

Podle § 6 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, se činnost OSPODu vztahuje hlavně na děti a mladistvé, kterým zemřeli rodiče, neplní si povinnosti, které jim vyplývají z rodičovské odpovědnosti, nevykonávají či zneužívají práva, plynoucí jim z rodičovské odpovědnosti. Dále se vztahuje na děti, jež byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby, než jsou rodiče, pokud tato fyzická osoba neplní povinnosti, které ji vyplývají ze svěření dítěte do výchovy, na děti s poruchami chování či trestnou činností, které zanedbávají svou školní docházku, požívají alkohol či jiné návykové látky, provozují prostituci, spáchaly trestný čin nebo pokud jde o děti mladší než 15 let, jež spáchaly čin, který by byl jinak trestným činem. Děti, které opakovaně utíkají od rodičů či jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za jejich výchovu. Činnost OSPODu se vtahuje rovněž na děti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující zdraví, život, lidskou důstojnost, jejich mravní vývoj či jmění, které jsou na základě žádosti svých rodičů či jiných osob, které je mají v péči, opakovaně umísťování do zařízení, které poskytuje nepřetržitou péči či toto umístění trvá více jak 6 měsíců, které jsou ohroženy násilím, které probíhá mezi jejich rodiči či jinými osobami, které je mají v péči a které jsou žadateli o azyl, a jsou přitom odloučené od svých rodičů nebo od osob, které je mají v péči (Zákon č. 359/1999 Sb.).

3.2.1 PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ

Podle Slomka (2010) předběžné opatření plní krátkodobý účel, který je soudem posléze dořešen, a to tak, že dojde k nařízení ústavní výchovy, nebo soud předběžné opatření zruší. Dle zákona předběžné opatření trvá po dobu jednoho měsíce od jeho vykonatelnosti a může být opakovaně prodlouženo o jeden měsíc s tím, že celková doba trvání nepřesáhne 6 měsíců.

Předběžné opatření se řídí zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní-ochraně dětí. Předběžné opatření je vydáno soudem na základě návrhu orgánu sociálně právní ochrany dětí, a to v případech nebezpečí z prodlení nebo při řešení nenadále vzniklé situace dítěte, tedy jestliže se ocitne bez jakékoliv péče, nebo jestliže je ohrožen na životě nebo je vážně ohrožen či narušen jeho další vývoj (Zákon č. 359/1999 Sb.).

Dle zákona se předběžné opatření vydává podle zvláštního právního předpisu, ve smyslu ustanovení §76 písm. a) občanského soudního řádu, jehož záměrem je zajistit

předběžnou a okamžitou nápravu neutěšených poměrů, v nichž se dítě ocitlo. Pokud soud nařídí předběžným opatřením, aby nezletilé dítě bylo svěřeno osobě nebo zařízení, které k tomu určil soud, pak toto rozhodnutí bude bezodkladně vykonáno.

Zákon č. 359/ 1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, upravuje legislativu ústavní a ochranné výchovy a určuje povinnost monitorovat dodržování práv dítěte v školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy, v ústavech sociální péče a ve speciálních dětských zdravotnických zařízeních a v podobných zařízeních. Zákon přímo ukládá OSPODu monitorovat rozvoj duševních a tělesných schopností jedinců, umístěných ve výchovných zařízeních. Jejich úkolem je také sledovat a vyhodnocovat, zda důvody pro pobyt dítěte v ústavním zařízení trvají (Slomek, 2010).

3.2.2 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

Pracovníci OSPODu mají písemné oprávnění pro výkon sociálně-právní ochrany dětí, jejichž zkrácená verze je uvedena i na služebním průkazu, kterým jsou povinni se při výkonu své práce prokázat. Počet pracovníků oddělení se odvíjí od daného kritéria sociálně-právní ochrany dětí, a to jeden pracovník na 800 dětí, které jsou hlášeny k trvalému pobytu ve správním obvodu orgánu sociálně-právní ochrany. Nově přijatý pracovník oddělení musí složit zkoušky z odborné způsobilosti podle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků. Pokud tuto zkoušku úspěšně nesloží, nemohou práci sociálního pracovníka na Odboru sociálně právní ochrany dětí vykonávat a ze služebního místa jsou propuštěni. Aby sociální pracovník mohl vykonávat svou práci, musí znát základy veřejné správy, činnosti veřejné správy, územního samosprávného celku, základy veřejného práva, veřejných financí a evropského správního práva. Dále je povinen se při výkonu své práce řídit podle pravidel etiky úředníka a musí dodržovat vnitřní předpisy (MPSVc).

Sociální pracovník vykonává rovněž sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy, které zahrnují řešení problémů jak právního, tak sociálního charakteru, a to i v zařízeních poskytujících analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, dále odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace (Matoušek, Pazlarová, 2016).

Sociální pracovník OSPODu je ale také zároveň úředník samosprávných celků. V systému ochrany dětí má své nezaměnitelné místo, neboť na rozdíl od ostatních sociálních pracovníků, kteří také pracují s rodinami, má daleko větší kompetence. Tato kompetence spočívá v možnosti uložit rodičům nebo dítěti výchovná opatření, podat návrh na odebrání dítěte z rodiny nebo mohou vykonávat sociální šetření v rodině bez ohlášení (Bechyňová, Konvičková, 2011).

Sociální pracovníci a kurátoři pro mládež se průběžné vzdělávají, své vědomosti prohlubují a aktualizují formou kurzů. Některé kurzy jsou určeny zaměstnavatelem a některé si mohou pracovníci vybrat z nabídky kurzů pořádajících institucí podle svých požadavků a na osobní rozvoj. Další jejich náplní je pořádat přednášky jak pro děti na školách, tak i pro jejich rodiče, pedagogy, ale i spolupracující organizace, kde na těchto přednáškách poskytují odborné poradenství v problematice sociálně-právní ochrany dětí (MPSVc).

3.2.3 KURÁTOR PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Kurátor pro děti a mládež je odborný pracovník státní správy, orgánu sociálně právní ochrany dětí, který pracuje s dětmi a mladistvými z nefunkčních rodin do věku osmnácti let. Ve výjimečných případech, ve kterých se jedinec může ocitnout, je dohled prodloužen do devatenácti let. Kurátor pro děti a mládež v České republice je specializovaný pracovník státní sociální pomoci, kdy jeho cílovou skupinou jsou děti a mladiství mající výchovné problémy a páchající trestnou činnost (Matoušek, Matoušková, 2011).

Kurátor se podle Matouška a Matouškové (2011) se zabývá nejen problémovými dětmi a mladistvými, ale i jejich rodinami a poskytuje jim právní a socioterapeutickou pomoc. Úkolem kurátora je monitorovat jak tyto děti a mladiství tráví svůj volný čas, s kým se stýkají a jaký je stupeň jejich snášenlivosti a agresivity vůči svému okolí. Pomáhají rodičům řešit jejich výchovné problémy s dětmi a problémy se vzděláním. Při výkonu sociální práce používají odborné metody, anamnézy a již zmíněné poradenství. Pracovní náplní kurátora pro děti a mládež spočívá rovněž i ve spolupráci s OSPODem, v přestupkovém řízení a podává jim na základě svých šetření zprávy o dítěti, mladistvém, při účasti na soudních řízeních u jednotlivých případů, při navrhování výchovy v náhradní rodině nebo umísťování do ústavní a ochranné výchovy, v monitoringu děti a mladistvých

propuštěných z ústavní a ochranné výchovy a organizování a realizaci preventivních programů ve svém správním obvodu.

Činnost kurátora pro děti a mládež je rozděleno do tří fází. První fáze je přijetí oznámení o výchovných problémech dítěte nebo mladistvého, které kurátor může obdržet z různých zdrojů, např. od rodičů nebo jiné osoby, která odpovídá za výchovu, příbuzných dítěte, sousedů nebo přímo od samotného dítěte. Dále zákon ukládá povinnost státním orgánům, jako jsou školy, školská zařízení a v neposlední řadě i poskytovatelům zdravotnických služeb a dalším subjektům, která jsou určena pro děti, povinnost nahlásit OSPODu, že dítě ohrožuje svým chováním svůj řádný vývoj. Jestliže se jedná o chování popsané v § 6 odst. 1 zákona 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, činní oznámení na OSPODu např. policie, městská policie, lékař, odborná poradenská pracoviště, mimoškolní zájmové organizace, nebo dětský domov či výchovný ústav, atd. (MPSVa).

Druhá fáze činnosti kurátora je spolupráce s klientem. Kurátor pro děti a mládež se při výkonu své práce řídí zákonem 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a dle standardů sociálně právní ochrany dětí. Pro určení nejvhodnějšího postupu je především kvalitní a profesionální vyhodnocení situace dítěte, podle které se vytvoří individuální plán práce s dítětem a jeho nejbližší rodinou, vedoucí k ochraně práv dítěte a zjištění míry jeho ohrožení. Prvním krokem je seznámení klienta a jeho rodiny s činností OSPODu a důvod, proč došlo ke zkontaktování. Další krok je veden formou rozhovorů, poté následně provedením sociálního šetření v rodině a v místě bydliště, které vede ke zmapování rodinných a výchovných poměrů v rodině. Kurátor především zjišťuje, jak se dítě chová v rodinném prostředí. Mimo to osloví a požádá školu, pediatra, zdravotnická zařízení či jiná odborná zařízení, která přijdou s dítětem do kontaktu, o vyjádření, jak se dítě projevuje a chová v tomto prostředí a zda jsou jim známy i jiné další skutečnosti. Jedním z důležitých nástrojů v sociální práci kurátora je motivačně výchovný pohovor. Další metodou a nástrojem sociální práce jsou případové a rodinné konference (MPSVa). Třetí fáze je nemotivovaný klient. Dle zákona jsou rodiče povinni s kurátorem spolupracovat. Tato spolupráce se zakládá na umožnění sociálního šetření v místě bydliště, rodiče jsou povinni se na výzvu kurátora OSPODu dostavovat na úřad k osobním jednáním, předkládat potřebné dokumenty a sdělovat nezbytné informace, které jsou potřebné pro výkon sociálně právní ochrany. Pakliže kurátor doporučí v zájmu dítěte návštěvy v odborné poradně, rodiče jsou povinni mu ji zajistit. Jestliže rodiče

odmítají spolupracovat, může kurátor uložit výchovná opatření, a to stanovit dohled nad výchovou nebo může uložit dítěti, rodičům nebo jiné osobě, která odpovídá za výchovu ve správním řízení napomenutí, omezení nebo terapii. Jestliže zmíněná výchovná opatření nebyla úspěšná a nevedla k nápravě problému a sanaci rodiny, může OSPOD navrhnout soudu odejmutí dítěte z péče rodičů, či jiné osoby odpovídající za výchovu dítěte. Dítě může být na základě rozhodnutí soudu umístěno na 3 měsíce (ve výjimečném případě na 6 měsíců) do preventivně-výchovného programu Střediska výchovné péče. Pakliže nevedou výše uvedená výchovná opatření k nápravě a naopak výchovné problémy dítěte se prohlubují, rodina nespolupracuje a odmítá situaci řešit, je kurátor oprávněn podat návrh k opatrovnickému soudu na nařízení ústavní výchovy jedince (MPSVa).

Velmi významnou součástí práce kurátora pro děti a mládež je dle Matouška a Matouškové (2011) rovněž spolupráce se školskými zařízeními (střediska výchovné péče, diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou pro výkon ústavní a ochranné výchovy, výchovné ústavy).

EMPIRICKÁ ČÁST

Empirická část bakalářské práce se zabývá výzkumem, který je zaměřen na chlapce, umístěného do dětského domova se školou. Kapitola, nazvaná Výzkum, popisuje provedený kvalitativní výzkum od výběru designu výzkumu, přes stanovení cíle výzkumu a výzkumných otázek, tvorby dotazníku, interpretaci zjištěných dat a samotná doporučení.

4 POPIS VÝZKUMU

4.1 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu je posoudit za pomoci kvalitativního výzkumu poskytovanou péči konkrétnímu chlapci, umístěného v dětském domově se školou, včetně posouzení spolupráce dětského domova se školou a OSPODu.

4.2 METODOLOGIE VÝZKUMU

Vzhledem ke skutečnosti, že pro výzkum byl zvolen konkrétní chlapec, umístěný v ústavní výchově, u něhož bude zkoumána péče, která je mu věnována, jako design výzkumu byl zvolen výzkum kvalitativní.

„Kvalitativní výzkum je zaměřen na objasnění a vysvětlení sociálních jevů z pohledu jedinců či skupin. Proces výzkumu zahrnuje rozvíjející se koncept výzkumných otázek a postupů. Data jsou obvykle získávána z pohledů účastníků výzkumu a výzkum je budován od dílčích témat k obecnějším. Výzkumníci vytvářejí jejich interpretaci, objasňují význam získaných výstupů. Finální zpráva z tohoto typu výzkumu má obvykle flexibilnější strukturu. Uplatňuje se induktivní přístup a pozornost se věnuje jednotlivým významům, individuálním pohledům a pokud možno vytvoření komplexního pohledu na zkoumanou realitu.“(Eger, Egerová, 2014, s. 20).

Oblast a téma výzkumu byly stanoveny v souladu se zaměřením bakalářské práce a jejím hlavním cílem. Jako výzkumné metody byly zvoleny: analýza dokumentů za účelem sestavení kazuistiky chlapce a interview, díky kterému by měla být zjištěna poskytovaná péče dítěti v dětském domově se školou. Kazuistika byla sestavena na základě poskytnutých materiálů od

pracovníků dětského domova se školou. Pro interview byl předem sestaven dotazník s otevřenými otázkami.

Vlastní výzkumné šetření probíhalo prostřednictvím sestavení kazuistiky (k vedlejší výzkumné otázce č. 1) a dat získaných z interview, které probíhalo jako rozhovor „face to face“ mezi autorkou bakalářské práce a respondenty (k vedlejším otázkám č. 2-4). Sebraná data byla následně zanalyzována a vyhodnocena. Na základě vyhodnocení dat bylo odpovězeno na vedlejší výzkumné otázky, hlavní výzkumnou otázku a cíl výzkumu.

Oblast a téma výzkumu

Oblastí výzkumu je problematika dětí s ústavní a ochranou výchovou, umístěných v zařízení a péče, která je jim poskytována. Tématem výzkumu je posouzení, zda je poskytovaná péče na takové úrovni, aby umožňovala návrat dítěte zpět do rodiny.

Hlavní výzkumná otázka

Je poskytovaná péče dostatečná k tomu, aby mohl být chlapec umístěn zpět do rodiny před dosažením 18 let?

Vedlejší výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1: Jaké byly důvody pro rozhodnutí o ústavní výchově u chlapce?

Výzkumná otázka č. 2: Jaká péče je v současné době poskytována chlapci v dětském domově se školou?

Výzkumná otázka č. 3: Jaká je spolupráce dětského domova se školou, kde je chlapec umístěn, s OSPODem?

Výzkumná otázka č. 4: Jaká je spolupráce dětského domova se školou, kde je chlapec umístěn, a jeho rodinou?

Časový rámec výzkumu

Příprava výzkumu, vlastní výzkum v dětském domově se školou a vyhodnocení výzkumu probíhal v období září – listopad 2020.

Dokumenty

Dokumenty, ze kterých byla sestavena kazuistika chlapce, byly poskytnuty pro účely bakalářské práce pracovníky dětského domova se školou. Citlivé údaje, které se v dokumentech nacházejí, byly začerněny a z tohoto důvodu v kazuistice chybí určité citlivé údaje, jako jsou např. přesné lékařské diagnózy. Mezi dokumenty, ze kterých byla kazuistika sestavena, patří

např.: individuální plán ochrany dítěte, rozsudek soudu o umístění dítěte, žádost o umístění dítěte do jiného zařízení, podrobné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, závěrečná zpráva psychologa, výstupní zpráva psychiatrické léčebny.

Interview – respondenti

Interview probíhalo jako rozhovor mezi autorkou bakalářské práce a respondenty, kteří jsou ve styku se zkoumaným chlapcem. Respondenty byli pracovníci dětského domova se školou: sociální pracovník, etopedka, speciální pedagožka – výchovná poradkyně, dětská psycholožka, vedoucí vychovatelka, ředitel a pracovnice OSPODu – kurátorka pro děti a mládež, která má celou jeho rodinu v péči již několik let. Každý respondent byl dotazován zvlášť. Autorka kladla respondentům otázky z předem sestaveného dotazníku a zapisovala si odpovědi. Během diskuze byly kladeny i doplňující otázky, aby bylo zjištěno co nejvíce informací o chlapci a péči, která je mu v dětském domově se školou poskytována.

Sestavení dotazníku

Za účelem interview byl sestaven společný dotazník pro pracovníky dětského domova se školou i pro kurátorku pro děti a mládež z OSPOD. Při sestavování dotazníku byly využity teoretické poznatky, získané během studia oboru speciální pedagogiky – vychovatelství, a poznatky z teoretické části bakalářské práce.

Otázky, obsažené v dotazníku, byly sestaveny tak, aby dávaly odpovědi na vedlejší výzkumné otázky. Dotazník obsahuje jen otázky otevřené, aby bylo možno z odpovědí respondentů proniknout co nejvíce do tématu. Autorka bakalářské práce formulovala otázky tak, aby byly jednoznačné, snadno pochopitelné a nebyly dvojsmyslné.

K výzkumné otázce č. 2 (Jaká péče je v současné době poskytována chlapci v dětském domově se školou?) se vztahují otázky č. 1-14.

K výzkumné otázce č. 3 (Jaká je spolupráce dětského domova se školou, kde je chlapec umístěn, s OSPODem?) se vztahují otázky č. 15-21.

K výzkumné otázce č. 4 (Jaká je spolupráce dětského domova se školou, kde je chlapec umístěn, a jeho rodinou?) se vztahují otázky č. 22-26.

Předvýzkum

Za účelem ověření relevantnosti otázek v dotazníku, jejich jednoznačnosti a srozumitelnosti byl proveden předvýzkum, tj. bylo provedeno zkušební interview s etopedkou dětského domova se školou. Otázky v dotazníku byly na základě odpovědí etopedky posouzeny, zda odpovídají na vedlejší výzkumné otázky, ze kterých bude později možno odpovědět na hlavní výzkumnou otázku a vyhodnotit cíl výzkumu. Po provedeném předvýzkumu bylo možno konstatovat, že otázky v dotazníku jsou srozumitelné, jednoznačné a relevantní k výzkumným otázkám i cíli výzkumu.

4.3 REALIZACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Vlastní výzkumné šetření začíná stručným představením domova se školou, ve kterém je zkoumaný chlapec umístěn. Další část výzkumu pokračuje analýzou dokumentů, které poskytl dětský domov se školou za účelem sestavení kazuistiky chlapce a pochopení důvodů, proč mu byla soudem nařízena ústavní výchova. Poslední část výzkumu probíhala formou již výše zmiňovaného interview.

4.3.1 PŘEDSTAVENÍ DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU

Dětský domov se školou, základní škola a školní jídelna (dále jen DDŠ) zajišťuje péči, výchovu a vzdělávání dětí a mládeže s potřebou zvýšené výchovné péče s povinnou školní docházkou. Jsou zde přijímáni pouze chlapci, a to převážně od druhého stupně základní školy. Žáci jsou vzděláváni podle školního vzdělávacího programu se zpracovanými minimálními výstupy na základě RVP ZV (Dětský domov se školou, XXXX).

Děti bydlí v hlavní budově, kde je i veškeré zázemí pro zaměstnance a zároveň prostory pro mimoškolní volnočasové aktivity a školní jídelna, kde se děti celodenně stravují. Budova je obklopena velkou zahradou, kde se v dolní části nachází základní škola s tělocvičnou. V zařízení je umístěno celkem 24 žáků a pracuje zde 32 zaměstnanců (22 pedagogů, 10 zaměstnanců, kteří nepatří do pedagogického sboru a zajišťují chod zařízení, 3 administrativní pracovníci, 4 kuchařky, 1 údržbář, 1 školník a 1 pradlena/ švadlena). Věková struktura zaměstnanců je od 29 let do 58 let, přičemž dva zaměstnanci jsou důchodového věku. Vzdělávání pedagogických pracovníků v zařízení probíhá pravidelně v souladu se zpracovaným Plánem dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků na aktuální školní rok. Učitelé,

vychovatelé i ostatní pedagogičtí pracovníci se zúčastňují pravidelné týmové supervize, jejímž cílem je kromě vyhoření a stresu z profese rovněž získání náhledu, reflexe profesních postojů, dovedností a znalostí. Přínosem supervize v problematice prevence rizikového chování je její případová forma, kdy má pedagog možnost sdílet s kolegy a supervizorem konkrétní případy ze své praxe (Dětský domov se školou, XXXX).

Do DDŠ přicházejí děti na základě soudního rozhodnutí. Důvodem jsou vždy dlouhodobé výchovné problémy. Chlapci, kteří jsou umístěni v zařízení, mají nejčastěji nařízenou ústavní výchovou z důvodu antisociální poruchy chování (25 % dětí) - trestná činnost, záškoláctví, experimentování s návykovými látkami, šikana, agresivní chování, útěky**.** Asociální porucha chování dětí (75 %) jsou nejčastěji z důvodu agresivity, negativismu, problémů ve škole, provokování spolužáků a pedagogických pracovníků (Výroční zpráva Dětského domova se školou, XXXX).

4.3.2 KAZUISTIKA

Osobní údaje

Jméno: chlapec X

(jméno chlapce a datumy a osobní informace byly změněny nebo z důvodu ochrany osobních údajů nejsou uvedeny)

Datum narození: XXXX

Rodinná anamnéza

Chlapec X má dvě sestry, starší polorodou sestru, která žije dlouhodobě u svých prarodičů a vlastní mladší sestru. Vztahy mezi sourozenci jsou komplikované, přesto stále udržují vzájemný kontakt, a to buď osobně, nebo telefonicky. Starší sestra navštěvovala chlapce X ve všech ústavních zařízeních, ve kterých byl umístěn a mladší sestra ho občas navštěvuje se svou tetou, které byla svěřena do pěstounské péče. Občas se sourozenci vídají u matky, kam jezdí na víkendy (Spisy Dětského domova se školou, XXXX).

Biologická matka je původně vyučena, většinou pracovala jako prodavačka, uklízečka nebo pomocná síla, často měnila zaměstnání, byla opakovaně v evidenci úřadu práce. V současné době nepracuje a vzhledem ke svému zdravotnímu stavu, kdy je téměř nevidomá, si požádala o invalidní důchod. Je kuřačka, alkohol pije pouze příležitostně. Matka je dle sociálních pracovníků hodná, ale simplicitní (Spisy Dětského domova se školou, XXXX).

Biologický otec je vyučený a pracuje převážně jako dělník, bývá přechodně v evidenci na úřadu práce. Je kuřák a má problémy s požíváním alkoholu, pije každý den. Biologičtí rodiče se průběžně rozcházeli a obnovovali soužití. Matka mezí tím měla i jiného partnera. V současné době již spolu nežijí, z důvodu alkoholizmu otce, který se projevoval násilně vůči své ženě a verbálně i fyzicky ji opakovaně a dlouhodobě napadal (Spisy Dětského domova se školou, XXXX).

Rodina žila na malém městě, kde chlapec X chodil do mateřské školy a pak následně s ročním odkladem do základní školy. V té době neměl chlapec X žádné výrazné problémy s chováním. Chlapec X neměl v rodině pozitivní mužský vzor, neboť otec téměř každý den pil alkohol a byl agresivní především vůči své ženě a občas i vůči dětem. Při výchově chlapce X byli rodiče nejednotní, nedůslední. Docházelo mezi nimi k velmi častým hádkám a konfliktům, nejenom ohledně výchovy. Otec dlouhodobě syna protěžoval oproti ostatním sourozencům, hodně mu povolil a problémy zlehčoval. Kupoval si ho drahými dárky, na které si půjčoval peníze, přestože byl velmi zadlužený a s exekucí na výplatě. Otcův postoj k synovi prohluboval nerespektování matky, což se později obrátilo i vůči otci, neboť ho přestal také respektovat a dostal se do stejné pozice jako matka. Na začátku roku XXXX začaly u chlapce X výrazné výchovné problémy s chováním. Jeho výpady hrubého verbálního, fyzického a sexuálního chování vůči své matce a sestrám a sklony k sadismu vůči zvířatům měly za následek, že byl koncem roku XXXX umístěn téměř na 5 měsíců do psychiatrické nemocnice. Na podzim XXXX se matka s dětmi odstěhovala od otce dětí (Spisy Dětského domova se školou, XXXX).

Matka se s dětmi ještě několikrát stěhovala, dočasně s nimi žila i v azylovém domě. Nastěhovala se také na krátkou dobu do domu, kde žila matka otce (babička dětí). Otec se v té době nastěhoval ke své matce do bytu, který byl ve stejném domě pouze o jedno patro výše. S dětmi se otec vídal poměrně často. Po nějaké době se matka odstěhovala s dětmi do jiného města, kde si pronajala byt. Otec se během krátké doby přestěhoval do stejného města, ale jiného bytu, a v té době usiloval o svěření syna do své péče. Vzhledem k jeho problémům s alkoholem a finančním problémům, chlapec zůstal v péči matky. Zájem otce o syna opadl a po nějaké době začal syna navštěvovat maximálně třikrát do měsíce (Spisy Dětského domova se školou, XXXX).

Výchovné problémy chlapce X stále trvaly, naopak se velmi stupňovaly, a matka přestala v této době naprosto zvládat jeho výchovu. Léky, které mu byly předepsány dětským psychiatrem, chlapec X odmítal a matka mu je nebyla schopna vnutit. Nakonec došlo v červnu roku XXXX

k situaci, že vzhledem k jeho agresivnímu chování a výchovným problémům byl na základě předběžného opatření nařízeného soudem přijat do diagnostického ústavu. Důvodem byla nezvladatelnost chlapce, který svým jednáním ohrožoval zdraví a život svůj i členů rodiny.

Po návratu z diagnostického ústavu byl chlapec X na základě rozsudku soudu svěřen od XXXX na 2 roky do péče dětského domova. Pobyt v dětském domově z počátku chlapec snášel špatně, velmi se mu stýskalo po mamince a dle slov matky jí pravidelně plakal do telefonu, že chce domů a že se mu velmi stýská. Mezitím se jeho rodiče opět sestěhovali i se sestrami do jednoho bytu a chlapec začal jezdit pravidelně na dovolenky domů za rodinou. V lednu XXXX navrhl OSPOD možnost zprostředkování pěstounské péče. Nakonec mladší sestra byla na základě rozhodnutí soudu svěřena do pěstounské péče matčiny polorodé sestry.

V srpnu XXXX byla chlapci X na základě rozhodnutí soudu nařízena ústavní výchova a byl umístěn do dětského domova se školou z důvodu ohrožování mladších a malých dětí se sexuálním motivem jednání. Soud seznal, že stávající výchovné prostředí v dětském domově není pro nezletilého vyhovující a proto došlo k rozhodnutí o jeho přemístění do Dětského domova se školou (Spisy Dětského domova se školou, XXXX).

.

Osobní anamnéza

Chlapci X je v současné době 13 let a druhým rokem je umístěn v dětském domově se školou.

Těhotenství: druhé, bez větších komplikací, dítě chtěné.

Porod: trval 6,5 hodiny, spontánní, v termínu, hlavičkou, s menšími komplikacemi, plod donošen, nebyl křišen.

Novorozenecké období: porodní míry: 4,139 kg, 56 cm, délka kojení 5 měsíců, novorozeneckou žloutenku neměl.

Další neuropsychický vývoj: zvedání hlavy od 6 týdnů, posazování od 3,5 měsíců, sed bez pomoci od 7 měsíců, stání s oporou od 9 měsíců, bez opory od 10 měsíců, chůze od 12 měsíců, první slovo v 10 měsících, první věta v 16 měsících, vady řeči – dyslálie, návyky – hygienické návyky v rodině minimální.

Prodělaná onemocnění: bez hospitalizace v nemocnici, vady řeči – dyslálie, návštěvy u logopeda od 7 let (nepravidelně), z dětských nemocí prodělal neštovice a spalničky.

Okolnosti před nástupem do školy: návštěva mateřské školy od tří let, adaptace na změnu prostředí bez větších potíží.

Školní docházka: v pedagogicko-psychologické poradně vyšetřením zjištěna školní nezralost, nástup do první třídy byl o rok odložen, do první třídy nastoupl v 7 letech, do druhé třídy prospívá se známkami 2 a 3. Na doporučení třídní učitelky vyšetřen v pedagogicko-psychologické poradně, kde byla doporučena změna základní školy a byly zjištěny dyslektické, dysgrafické a dysortografické obtíže, unavitelnost a nesoustředěnost na bázi LMD. V 8 letech je vzhledem ke svému chování umístěn do psychiatrické nemocnice, po návratu je mu za několik měsíců vzhledem k jeho rizikovému chování nařízena soudem ústavní výchova. Chlapec X do roku XXXX vystřídá několik základních škol, kde má stále především výchovné problémy, je vulgární, má sklony ubližovat mladším dětem a v roce XXXX z důvodu ohrožování mladších a malých dětí, je chlapec na základě rozsudku ze stávajícího dětského domova přemístěn do zařízení dětského domova se školou (Psychologické vyšetření, XXXX).

Výsledky psychologického vyšetření

Disharmonický osobnostní vývoj směřující k poruše osobnosti disociální. Intelektový výkony v pásmu podprůměru, oslabená exekutiva, vázne vizuopercepce a práce s vizuoprostorem, narušená grafomotorika. Podávaný výkon dále zhoršuje nedbalost, oslabená motivace podat dobrý výkon. Výrazné narušení řeči – dyslalie multiplex (Výstupní zpráva Psychiatrické nemocnice, XXXX).

Výsledky vyšetření u pedopsychiatra

Praematuritas, hyperkinetická porucha aktivity, pozornosti a chování F 90.1, smíšená porucha chování a emocí na bázi disharmonického vývoje osobnosti, rysy disociální, vývojová dysfázie, dysgrafický vývoj, intelekt v pásmu podprůměru. Vyžaduje nadstandardní péči a dohled nad všemi aktivitami po celý den (Závěrečná zpráva psychiatra, XXXX).

4.3.3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

1. Můžete popsat současnou péči, která je chlapci v DDŠ poskytována?

Pracovnice OSPODu – kurátorka pro děti a mládež: chlapci jsou zabezpečeny základní potřeby: bydlení, strava, ošatné, vzdělávání, lékařská péče apod. Dále pak možnost zapojit se do volnočasových aktivit v rámci ústavu.

Sociální pracovník: výlety, sportovní aktivity, stanování, jsou to aktivity, které vykonávají všichni chlapci v DDŠ.

Etopedka: speciálně pedagogický přístup.

Pedagožka-výchovná poradkyně: celkový rozvoj, všestranná péče.

Vedoucí vychovatelka: chlapec vyžaduje individuální péči, neustále svými dotazy na sebe strhává pozornost, chce si stále povídat, ale platí to pouze, když chce on, dokáže manipulovat, aby dosáhl svého, pokus si něco zamane.

Psycholožka: je velmi náročný na čas a péči o svou osobu. Neustále si vyžaduje pozornost dospělé osoby. Snaží se jevit před dospělou osobou ve velmi dobrém světle, jako milý, hodný a úslužný chlapec. Každý den i několikrát se dožaduje nějaké péče, rozhovoru, času od dospělých osob, ať už se jedná o pedagogického pracovníka na skupině, či odborného pracovníka: etopeda, psychologa, ředitele, zástupce DDŠ, zdravotnice. Často si žádá o pohovor. Pokud však to nevychází z jeho iniciativy, nejeví o komunikaci zájem. Neustále má potřebu se nějakým způsobem odlišovat od ostatních chlapců, vymykat se běžným pravidlům a řádu zařízení. Často se dožaduje jiných nároků než ostatní. Je jedním z chlapců, kteří si říkají o pohovor velmi často, ale zároveň vypráví jen o okolních vjemech, ale ne o sobě. Často se zmiňuje i o somatických potížích, které nemají žádné opodstatnění, např. škrábanec na prstu ruky. Dožaduje se neustálé péče i ze strany zdravotníka a i vnějšího zdravotnického personálu. Pod dohledem dokáže nějakým způsobem fungovat, ale je nutná neustálá kontrola. Bez kontroly, „když to nikdo nevidí, když ho nikdo nehlídá“, dokáže a pravděpodobně i dělá „zakázané“ věci, které potom tají a nedokáže přiznat pravdu. O věcech mlží.

Několikrát jsem v rozhovoru a v pozorování zaznamenala, že lže, vymýšlí si, ať už se jedná o dění doma v rodině, událostech a zážitcích doma, tak o dění ve skupině vrstevníků.

Ředitel: skupinová a individuální.

2. Má chlapec určitou péči „navíc“, kterou jiné děti nemají?

Pracovnice OSPODu: chlapci je zabezpečena péče dětského psychiatra a logopeda. Některé děti tuto péče nemají, protože ji nepotřebují. Pracovníci dětského domova se školou se dále u chlapce zaměřují na zvyšování jeho sociálních dovedností v kolektivu vrstevníků.

Sociální pracovník: pokud je dítě v nějaké oblasti nadané, rozvíjí se jeho talent, tento chlapec v ničem nevyniká.

Etopedka: 1. stomatologická častá vyšetření - z důvodu dlouhodobého zanedbávání zubní hygieny v rodině (chlapec neměl žádné hygienické návyky z rodiny, byl cítit potem, nedbal o své oblečení ani vlasy, nehty, zuby, aniž by tyto aspekty vnímal, že se odlišuje od ostatních).

2. logopedická podpora-procvičování řeči ve škole i s vychovatelkou, tedy zlepšování jeho řečového projevu (dyslálie) je velmi důležité pro jeho zdravý psychický vývoj, neboť za svou poruchu ze strany dětí jak ve škole, tak i v zařízení sklízí posměch.

Pedagožka - výchovná poradkyně: logopedická péče.

Vedoucí vychovatelka: navíc v péči od ostatních dětí má logopedii, jezdí se s ním individuálně, poměrně často si vyžádá pohovor s psycholožkou a především vyžaduje pozornost od paní etopedky, takže je u ní častěji než ostatní děti.

Psycholožka: přál by si mít vše jinak, např. si vymyslel, že se bojí jít do školy, protože by ho tam mohl někdo „zmlátit“, řekli mu to prý dva chlapci, že se to doslechli. A přestože ho nikdo ve škole nebije, neboť se tam aktuálně dbá velmi přísně na to, aby chlapci byli pod neustálým dohledem, tvrdí, že by se to mohlo stát, a proto… Zůstane na izolaci, kam mu budeme nosit jídlo, úkoly apod. Bude moci chodit na vycházky s ostatními chlapci, i na samostatné vycházky, ale spát bude na izolaci a samozřejmě, že bude jezdit běžně na víkendy. To se např. událo předminulý týden, kdy si začal diktovat, kdo má za ním přijít a jaké podmínky si přeje, abychom splnili, jinak to zavolá „mámě“ a ta to vyřídí. Dokáže používat tedy vyhrožování jako prostředek dosažení cíle. Má tendenci si neustále klást podmínky. Často slibuje nápravu, ale pokud není pod dohledem a kontrolou, sám nic nevykoná, nesnaží se.

Ředitel: má vadu řeči, navštěvuje pravidelně logopeda.

3. Je podle Vás současná péče o chlapce dostatečná vzhledem k jeho problémům?

Pracovnice OSPODu: péče je dostatečná vzhledem k možnostem dětského domova se školou a také vzhledem k dostupnosti odborníků v našem regionu.

Sociální pracovník: logopedie, psycholog přímo v zařízení, kterého může chlapec navštívit podle své potřeby s ním mluvit (psycholog je v zařízení dva dny v týdnu anebo přijde podle potřeby).

Etopedka: ano, jsou vyčerpány všechny možnosti, které jsme jako zařízení chlapci poskytnout.

Pedagožka - výchovná poradkyně: ano, je dostatečná.

Vedoucí vychovatelka: nejraději by chtěl mít sám pro sebe jednoho pracovníka, který by se mu věnoval, režimový systém výchovy je obzvláště pro tohoto chlapce vhodný.

Psycholožka: chlapec z naší strany našeho zařízení má maximální péči. Víc mu zajistit nedokážeme.

Ředitel: určitě ano, dostává se mu veškeré péče, co v současné době potřebuje.

4. Jaké má chlapec osobní zájmy, koníčky, záliby?

Pracovnice OSPODu: chlapec se musí do aktivit nutit. Nemá vyhraněné zájmy, ale účastní se akcí dětského domova se školou, jde mu sport. Nejraději tráví čas na sociálních sítích.

Etopedka: není vyhraněný, jeho hlavní zájem je hrát hry na mobilu, nebo počítači.

Pedagožka - výchovná poradkyně: nemá, nic ho nebaví, u ničeho nevydrží.

Vedoucí vychovatelka: docela má rád výtvarku, ze sportu mu nejvíc vyhovuje běh, jeho největší zájem je však mobil, je na něm velmi závislý, pak dále hry na počítači, pokud však tyto aktivity nevykonává, zapojí se do aktivit DDŠ.

Psycholožka: o svých koníčcích dokáže vyprávět mnohé, ale nevěřím, že mluví pravdu.

Ředitel: vzhledem k tomu, že ho vyučuji při tělesné výchově, jde u chlapce vidět, jak se s přibývajícím věkem a tréninkem zvyšuje jeho fyzická zdatnost, baví ho poslouchat písničky, rád se obléká.

5. Jaký má chlapec vztah k ostatním dětem v Domově?

Pracovnice OSPODu: chlapec se špatně začleňuje do kolektivu, nemá náhled na své chování. Ostatní děti často slovně provokuje, lže, vymýšlí si. Rád by měl nějakého kamaráda, ale sám se jako kamarád chovat neumí.

Sociální pracovnice: je komunikativní, ale nedaří se mu mezi ostatní děti zapadnout, spíš je ve společnosti mladších dětí.

Etopedka: k mladším dětem je skrytě agresivní, tento model musel vidět v rodině, otec pravidelně fyzicky i verbálně napadal matku, starších dětí se velmi bojí, neboť došlo mezi ním a chlapci k incidentu s fyzickým napadením chlapce. Došlo však k tomu, že chlapec si na

základě tohoto zážitku uvědomil, jak muselo být dětem, ke kterým se choval podobně jako starší chlapci k němu.

Pedagožka - výchovná poradkyně: silnějších dětí se bojí, na malé se vyvyšuje.

Vedoucí vychovatelka: aucaidr – kupuje si děti sladkostmi, které si vozí z domova, když se vrací z víkendu od matky. Není oblíbený pro svou povahu, nemají ho rádi, protože žaluje, provokuje a snaží se být chytrolín, chlapec se bojí starších dětí, než je on sám, i když jsou menšího vzrůstu než je on sám (na svůj věk je poměrně vysoký a podsaditý), vyhledává společnost mladších dětí.

Psycholožka: nemám pocit, že by měl v kolektivu dětí kamaráda. Neustále se něčím vytahuje, co má, co dělal, co bude dělat s rodinou, kam pojede na výlety, co mu koupí, opakuje neustále, že pojede domů na víkend. Má potřebu se neustále vyvyšovat nad ostatními, chlubit se před nimi. A to i přesto, že mnoho chlapců ze zařízení nemá kam jezdit na víkendové pobyty, nemá žádný přísun peněz, ani nedostávají žádné dárky. Nedávno si přivezl z domova nový telefon.

Ředitel: pokud by dostal prostor, má tendenci šikanovat mladší děti.

6. Jaký mají ostatní děti vztah k chlapci?

Pracovnice OSPODu: v kolektivu není chlapec příliš oblíbený pro lhaní a žalování. Navíc má tendence své prohřešky svádět na druhé. Nedávno byl dokonce fyzicky napaden ze strany dvou klientů, věc je v šetření policie.

Sociální pracovnice: starší děti ho moc neberou, příliš nezapadl.

Etopedka: aucaidr – jeho postoj mezi dětmi je okrajový, slabšími jedinci je v kolektivu přijímán.

Pedagožka - výchovná poradkyně: je to aucaidr – žaluje, vymýšlí si.

Vedoucí vychovatelka: dokud z něho profitují, tak ho trpí, pak si ho už nevšímají.

Psycholožka: ostatní chlapce si takto proti sobě popuzuje. Není jim v jeho společnosti dobře. Často si je „kupuje“ něčím, např. tím, že jim může zapůjčit telefon, nebo jim něco přislíbí. Příliš oblíben v kolektivu dětí není.

Ředitel: moc ho nemají rádi, jsou schopni mu ubližovat.

7. Jak se chová chlapec vůči Vám?

Pracovnice OSPODu: vůči mně se chlapec chová většinou slušně. Pouze jednou požadoval víkendovou dovolenku, a když jsem mu nemohla vyhovět, napsal mi vulgární zprávu. Hned poté se omluvil. To jsme si pak vysvětlili osobně při mé návštěvě v dětském domově se školou. Ve svých požadavcích je chlapec neodbytný, bombarduje mě zprávami a velmi naléhá. Stejně tak na matku a i pracovníky dětského domova se školou.

Sociální pracovník: slušně a zdvořile.

Etopedka: hezky, má se mnou pocit bezpečí, chlapec mi důvěřuje, cítím z jeho strany náklonost.

Pedagožka - výchovná poradkyně: perfektně, svěřuje se mi, píše mi na messenger, mluví především o své mamince.

Vedoucí vychovatelka: chová se podlézavě, ale slušně, má velký strach, že by nejel na víkend domů, proto si nedovolí být příliš drzý nebo agresivní.

Psycholožka: vůči mně se chová mile, pokud něco potřebuje. V případě, že za ním přijdu já, dokáže mě snadno odbýt, pokud právě nic nepotřebuje.

Ředitel: má ke mně respekt, už z principu, že jsem muž, ale stává se, že když se občas dostane do tenze, tak se neovládá.

8. Projevují se u chlapce v současné době určité poruchy chování?

Pracovnice OSPODu: dle zprávy vychovatelky dětského domova se školou se poruchy chování ve zvýšené míře neprojevují. Chlapec je schopný v pevném režimu za pomoci pracovníků dětského domova se školou své chování zvládat.

Etopedka: přetrvávají, nepominuly důvody ústavní výchovy, jeho chování je silně ovlivňováno režimem a řádem zařízení, v rodině u matky má tendenci se chlapec vrátit ke svému starému vzorci chování.

Pedagožka - výchovná poradkyně: vynucuje si pozornost, vynucuje si to, co chce on a je schopen, přestože nemá vysoké IQ, vyhodnotit situaci, co si na koho může dovolit.

Vedoucí vychovatelka: chlapec se příliš neprojevuje, neboť došlo k incidentu se staršími hochy a proto se celkově drží zpátky, až na občasné výkyvy v chování.

Ředitel: pokud se mu nevyhoví a cítí se utlačovaný, tak pak se snaží dosáhnout svého za každou cenu, účelově lže, účelově je schopný vyvolat situaci (hádku), aby dosáhl svého.

9. Pokud se určité poruchy chování u chlapce vyskytují, jak je s chlapcem zacházeno?

Pracovnice OSPODu: pokud se poruchy chování vyskytují, pak je chlapec řeší s etopedkou a psycholožkou zařízení, navíc je v péči dětské psychiatričky.

Etopedka: speciálně pedagogickým přístupem, pokud je v tenzi, je vyloučen z kolektivu, kde se chlapec zklidní a pak se s ním situace, ke které došlo, rozebere.

Pedagožka - výchovná poradkyně: je mu k dispozici dětský psycholog, který do zařízení dochází, speciální pedagog, etoped, nemá časté intervence, rád a často si podívá (někdy je těžké rozeznat co je pravda a co si vymýšlí).

Vedoucí vychovatelka: jak jsem již řekla, v zařízení máme bodový systém, pokud dítě nedodržuje řád a pravidla stanovená v zařízení, přichází na řadu sankce typu služba navíc při uklízení, nebo práce na zahradě, nebo zákaz vycházek do města, či zákaz odjezdu domů na víkend.

Ředitel: když se prokáže lež, je adekvátně potrestán.

10. Je možno doporučit vzhledem ke stavu chlapce nějaká další výchovná opatření?

Pracovnice OSPODu: domnívám se, že v současné době nejsou další výchovná opatření nutná. Kompetentní v posuzování této potřeby jsou spíše odborní pracovníci dětského domova se školou.

Etopedka: individuální rozhovory s psychologem, upevňovat naučené modely chování.

Pedagožka - výchovná poradkyně: ne, v současné době nemá abnormální výchovné problémy, to co je mu nyní poskytováno, je přesně to, co potřebuje, tedy řád a systém.

Vedoucí vychovatelka: nemá žádná záporná výchovná opatření, chlapec téměř nekouří, neutíká, nepije alkohol. Kladná výchovná opatření jsou u chlapce vycházky navíc za dobrovolný úklid, chová se vzorně, bere si dobrovolně službu na nošení svačin do školy pro ostatní žáky, ví, že za takto získané body, může odjet domů za matkou.

Psycholožka: navrhuji pravidelné schůzky s rodinou, aby bylo možné pracovat s rodinou jako systémem. Pokud by měli zákonní zástupci zájem se pravidelně dostavovat do zařízení

a společně lépe komunikovat, bylo by možné doufat v nápravu. Chlapec se zde pod kontrolou krátkodobě dokáže přizpůsobit, ale doma pravděpodobně nemusí dodržovat řád a plnit povinnosti, proto není lehké dlouhodobě změnit jeho vzorce chování a přimět ho k sebereflexi. Vinu zatím vidí v okolí, které se má dle něj přizpůsobit a podrobit.

Ředitel: potřeboval by, aby se mu někdo věnoval individuálně, což v zařízení nelze.

11. Je možno doporučit vzhledem ke stavu chlapce nějaká další vzdělávací opatření?

Pracovnice OSPODu: chlapec je v péči pedagogicko-psychologické poradny, která určuje vzdělávací opatření. Spolupráci s touto poradnou považuji za dostatečnou.

Etopedka: prohlubovat vzdělávání, nad chlapcem musí být dohled, aby se učil a připravoval se na vyučování.

Pedagožka - výchovná poradkyně: ne, jsou dostatečná, ve třídě jsou 4 až 5 dětí, lze se jim naplno věnovat.

Vedoucí vychovatelka: ani ne, je zapotřebí stále procvičovat jeho řeč, neboť má dyslálii, když je nervózní mluví rychle a není mu rozumět.

Psycholožka: terapie jsou mu nabízené, není ochotný se pouštět do hlubších témat. Zůstává na povrchu, má tendence se odklánět od navrhovaného tématu. Skupinová rodinná terapie by mohla být jednou z dalších cest. Je třeba, aby se rodina zapojila do řešení situace a byla taktéž motivována ke změně. Chlapec udělal během svého pobytu velký pokrok, neboť na začátku jeho pobytu u nás se jevil jako velmi zanedbané dítě. Je to viditelné zejména v sebeobslužných činnostech, naučil se o sebe pečovat, být čistý a upravený, dodržuje základní hygienické návyky, zlepšila se také jeho výslovnost. Oproti loňskému roku je také sociálně zralejší. Upravil se mu také spánek, spí klidněji, usíná snáz. Míval noční děsy, které se objevují s mnohem nižší frekvencí, špatně se mu usínalo.

Ředitel: vzhledem k jeho povaze, je zařazený do skupiny mezi menší děti, kde jsou méně problematické děti.

12. Uvažuje se do budoucna pro chlapce o nějakých dalších speciálních terapiích, které by mu mohli pomoci?

Pracovnice OSPODu: nemám informace, že by taková opatření odborní pracovníci dětského domova se školou, dětský psychiatr nebo poradna navrhovali.

Etopedka: jako první pomoc je kontakt se školním psychologem a v rámci potřeby i psychiatrem, reedukace s etopedem, v této chvíli je chlapec bázlivý, pracujeme společně s ním na zbavení se panického stresu, který se prohloubil po incidentu se staršími hochy (velmi se bojí rány, aniž by mu kdo ubližoval, rozhodně to připisuji, deprivaci, která vznikla v důsledku fyzického napadání matky otcem, se kterým byl hoch od dětství doma konfrontován).

Pedagožka - výchovná poradkyně: ne.

Vedoucí vychovatelka: vyžaduje pozornost především paní etopedky, psychologa, dále jezdí na hipoterapii, která ho baví a prospívá jeho psychice, takže pro tuto chvíli neuvažujeme o dalších terapiích.

Psycholožka: Větší spolupráce s naším zařízením ze strany zákonných zástupců. Bez spolupráce s rodinou je možné chování chlapce upravit pouze částečně.

Ředitel: neuvažuje se, pokud potřebuje, sám si řekne o rozhovor.

13. Myslíte si, že rozvoj chlapcovo zájmů (koníčků, zálib) bude mít pozitivní vliv na jeho další vývoj?

Pracovnice OSPODu: rozhodně.

Etopedka: v současné době se pod naším dohledem zapojuje, sám od sebe však žádné zájmy kromě hry na mobilu nemá, to však neznamená, že do budoucna nikdy žádný zájem, koníček nebude mít.

Pedagožka - výchovná poradkyně: ne, nemá o nic zájem.

Vedoucí vychovatelka: ne, co ho nejvíc baví, jak jsem již zmínila, jsou hry na mobilním telefonu, je velmi závislý a vzhledem k tomu, že dítěti obecně nemáme právo vzít mobil a oni když mají osobní volno, tak na nich prostě visí.

Ředitel: nebaví ho vůbec nic.

14. Co dalšího doporučujete, aby se chlapcův stav zlepšil?

Pracovnice OSPODu: zlepšit rodičovské kompetence rodičů takovým způsobem, aby byli schopni převzít syna zpět do své péče a zvládli jeho další výchovu.

Etopedka: upevňovat pocit sebejistoty a bezpečí, velkým úkolem je zvýšit chlapcovo sebevědomí, aby se dostal na úroveň svých vrstevníků (stále se učí návykům-fixování).

Pedagožka - výchovná poradkyně: fungující rodinu, to je to, co by pro něj bylo úplně nejlepší, bohužel to neumíme zařídit.

Vedoucí vychovatelka: je velmi dětinský, nevyzrálý, potřeboval by kladný mužský vzor, který mu chyběl v rodině. V našem zařízení je umístěn mezi mladší děti, kde jsou pouze vychovatelky, neboť muži vychovatelé se starají o starší chlapce.

Ředitel: pokud by se vylepšily podmínky v rodině, kam pravidelně jezdí.

15. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci mezi DDŠ a OSPODem ohledně péče o chlapce?

Pracovnice OSPODu: spolupráci hodnotím jako velmi dobrou.

Sociální pracovník: převážně je u tohoto chlapce názorová shoda.

Etopedka: vzájemná spolupráce s kurátorkou tohoto chlapce je kvalitní, ne vždy tomu tak je u ostatních, obecně kurátor pro děti a mládež předává vždy prvotní informace tzv. IPOD, dle kterého naše zařízení pak s dětmi pracuje, a zároveň si od nástupu dítěte vytváříme SPOD.

Pedagožka - výchovná poradkyně: jsme v kontaktu, voláme si ohledně dovolenek chlapce, nebo pokud to vyžaduje nějaká konkrétní situace.

Vedoucí vychovatelka: komunikace je dobrá, máme s kurátorkou průběžný kontakt ohledně dovolenek.

Ředitel: standartní, dobrý.

16. Mívá DDŠ a OSPODem odlišné názory na péči a výchovu chlapce?

Pracovnice OSPODu: mívá, tyto odlišné názory řešíme vždy osobně přímo v zařízení s odpovědnými pracovníky.

Sociální pracovník: ne.

Etopedka: nemáme v tomto případě odlišné názory.

Pedagožka - výchovná poradkyně: v tomto případě ne.

Vedoucí vychovatelka: konkrétně u tohoto chlapce ne.

Ředitel: spolupráce s kurátorkou je ve shodě.

17. **V čem by mělo dojít ke zlepšení vzájemné spolupráce mezi DDŠ a OSPODem ohledně péče o chlapce?**

Pracovnice OSPODu: spolupráce je dostatečná.

Sociální pracovník: aktuální a pravidelné informace z OSPODu o změnách v rodině, o změně bydliště především matky, informace o spolupráci rodičů.

Etopedka: okamžitá informovanost, např. změna adresy dítěte, rodičů, změna partnerů, tedy jakákoliv změna v rodině dítěte.

Pedagožka - výchovná poradkyně: spolupráce u tohoto chlapce je dostačující, kurátorka pomáhá se vším, co je zapotřebí.

Vedoucí vychovatelka: bylo by dobré, kdyby byl časový prostor pro kurátory, aby mohli navštěvovat děti i o prázdninách (zvou si je na úřad).

Ředitel: ve vzájemné spolupráci s kurátorkou u chlapce došlo k vrcholu a už není kam jít, snaha udržet to.

18. **Dokáží DDŠ a OSPOD případné odlišné názory na péči a výchovu dítěte vzájemně řešit?**

Pracovnice OSPODu: ano, vždy osobně přímo v zařízení a s následnou dohodou.

Sociální pracovník: ano, vždy se nakonec domluví.

Etopedka: ano, k vzájemné shodě.

Pedagožka - výchovná poradkyně: ano, určitě, DDŠ je schopno a ochotno se domluvit.

Vedoucí vychovatelka: ano, pokud má kurátorka odlišný názor ohledně chlapce, jsme schopni najít společné řešení.

Ředitel: u dítěte nastala situace, kdy se názory mírně lišily, po vzájemné konfrontaci následně pak došlo ke shodě.

19. **Nastala někdy situace, že došlo k takovému vyhrocení vztahů mezi DDŠ a OSPODem, že případ chlapce musel převzít jiný pracovník?**

Pracovnice OSPODu: nenastala.

Sociální pracovník: ne, nikdy.

Etopedka: ne.

Pedagožka - výchovná poradkyně: nenastala, ani u žádného jiného případu.

Vedoucí vychovatelka: ne v tomto případě.

Ředitel: ano, ale ne v případě u tohoto chlapce a kurátorky.

20. Řeší společně DDŠ a OSPOD situace ohledně chlapce i mimo stanovenou návštěvu?

Pracovnice OSPODu: ano, telefonicky nebo elektronickou poštou. Pro pracovnici OSPODu není problém do zařízení zajet i mimo termín stanovené návštěvy.

Sociální pracovník: ano, pokud je to nutné, volají si a společně situaci řeší.

Etopedka: ano, v případě nutnosti si telefonujeme i mimo stanovenou návštěvu, což v tomto případě poměrně často.

Pedagožka - výchovná poradkyně: ano, v případě potřeby si volají.

Vedoucí vychovatelka: ano, z důvodu jednoduchosti matky, která není schopna samostatně si téměř cokoliv zařídit, proto je spolupráce mezi námi úzká a častá, neboť chlapec je citově na matce hodně závislý a snažíme se jeho potřeby naplnit a umožnit mu častý kontakt s matkou a na to je nutná častá spolupráce s kurátorkou.

Ředitel: ano, pokud je to zapotřebí.

21. Domníváte se, že spolupráce DDŠ a OSPODu má pozitivní vliv na chování chlapce?

Pracovnice OSPODu: jednoznačně.

Sociální pracovník: ano, protože při společných sezeních mají velmi kladnou zkušenost, že když si dítě vyslechne kritiku OSPODu i sociálního pracovníka, z velké většiny je pak dítě kritiku schopno přijmout.

Etopedka: ano, určitě má. Právě naše vzájemná spolupráce a to především co se týče jeho matky a právě návštěv chlapce domů, což se řeší vždy přes kurátora. Návštěvy domů jsou motivací pro chlapce, aby své chování zlepšoval a mohl pravidelně odjíždět domů na víkendy (je to jeden ze způsobů odměny, pokud mají bezproblémové chování).

Pedagožka - výchovná poradkyně: ano, určitě.

Vedoucí vychovatelka: ano samozřejmě, je to naše priorita u každého dítěte, nejen u tohoto, proto se společně s kurátorkou snažíme uspokojovat v rámci našich možností jeho potřeby a tím působit na jeho chování.

Ředitel: ano, společný postup má pozitivní vliv, jsme v souladu, abychom dosáhli výchovného cíle.

22. Jaká je z Vaší strany spolupráce s rodiči chlapce?

Pracovnice OSPODu: s matkou je spolupráce dobrá, otec se drží stranou. Matka se snaží dodržovat cíle a domluvy, otec toho v současné době stále není schopen.

Sociální pracovník: spolupráce moc s rodiči nefunguje. Matka, se kterou se vše řeší, velmi často nebere telefony.

Etopedka: otec příliš nespolupracuje, čím je hoch starší, tím menší zájem otec o něj má. Spolupráce s maminkou se odvíjí od její jednoduchosti, takže je zapotřebí trpělivosti a poměrně hodně času, něž se s ní vyřídí i jednoduché záležitosti.

Pedagožka - výchovná poradkyně: otec nespolupracuje, ale několikrát donesl tašku sladkostí, které koupila matka za své peníze. Matka spolupracuje v rámci svých intelektuálních možností, chlapec k ní jezdí každých 14 dní na víkend, je na ni velmi silně citově závislý, i když se k ní nechová hezky.

Vedoucí vychovatelka: - otec, nefunguje, nemá o chlapce téměř žádný zájem, přestože bydlí v tomto městě. Matka, má o chlapce zájem a snaží se naplnit jeho potřeby, je to však vzhledem k jejímu zdravotnímu stavu (je silně slabozraká) pro ni velká zátěž jak psychická, finanční tak i sociální. Nemá stálé bydlení, často se stěhuje a bohužel i střídá partnery (snaží se najít někoho, kdo by jí byl oporou).

Ředitel: otec je demotivující alkoholik a matka velmi jednoduchá.

23. Jaký je postoj rodičů k chlapci ve smyslu, zda je reálné, aby se chlapec vrátil do rodiny do svých 18 let?

Pracovnice OSPODu: matka je v invalidním důchodu, její zdravotní stav je neuspokojivý. Navíc je ve výchově submisivní, nedokáže být důsledná. Syn ji nerespektuje jako rodičovskou autoritu, matka se ho dokonce někdy bojí. Otec mluví o tom, že by syna převzal, ale nikdy v této věci nepodnikl žádné kroky. Navíc k němu chlapec nemá pozitivní vztah, nerespektuje ho.

Důvodem je hlavně otcovo každodenní pití alkoholu. Chlapec otce často využívá ohledně financí.

Sociální pracovník: ne, v žádném případě, protože jeho výchovu nezvládají a jsou rádi, že je chlapec umístěn v DDŠ.

Etopedka: otec dříve usiloval dostat chlapce do své péče, avšak s přibývajícím věkem má o něj stále menší zájem, v současné době téměř žádný. Matka často mění svá rozhodnutí a to se týče i návratu chlapce zpátky domů k matce. Nově se matka vyjádřila, že by chlapce chtěla v 15 letech zpátky domů, ale vzhledem k tomu, že nemá stálé bydlení i vzhledem k jejímu zdravotnímu stavu, by pro chlapce nebylo příliš dobré, kdyby si ho za těchto podmínek vzala zpět k sobě. Chlapec s matkou velmi často manipuluje právě vzhledem k její simplicitě a vždy dosáhne svého, pro chlapce by bylo lepší, kdyby byl umístěn do výchovného ústavu a nastoupil by do učebního poměru. Pod dohledem kvalifikovaného personálu v zařízení má šanci, aby získal vyšší vzdělání, což pokud by byl svěřen do péče matky, nepřipadá v úvahu.

Pedagožka - výchovná poradkyně: není to reálné, rodiče výchovu nezvládají.

Vedoucí vychovatelka: rodiče o to neusilují, matka je nemocná a bez vlastního bydlení a otec je alkoholik, který s přibývajícím věkem dítěte o něj již téměř nejeví zájem.

Ředitel: nereálné a pro chlapce by to nebylo ani dobré, vzhledem k rodinnému prostředí.

24. Mají rodiče zájem o svého syna, jsou sami aktivní v řešení jeho výchovných problémů?

Pracovnice OSPODu: rodiče nemají zájem, nejsou aktivní. Nebyli ani v minulosti, proto je chlapec v ústavní péči.

Sociální pracovník: otec nespolupracuje, chlapce navštěvuje velmi zřídka, přestože bydlí ve stejném městě, kde je DDŠ, matka si bere chlapce na víkendy domů, ale je to především také tím, že chlapec na matku naléhá, aby mohl domů pravidelně jezdit, stále jí píše zprávy, nebo jí telefonuje.

Etopedka: ano, zájem mají především matka, ale aktivní řešení nehledají.

Pedagožka - výchovná poradkyně: mají, aktivní v řešení výchovných problémů nejsou, neví si s ním rady, matka se ho spíš bojí a o otce chlapec nestojí a nerespektuje ho.

Vedoucí vychovatelka: zájem má pouze matka a ta výchovné problémy neuměla řešit, ani když byl chlapce malý, proto skončil v našem zařízení.

Ředitel: matka má v rámci svých výchovných možností snahu, ale výchovu hocha nezvládá.

25. Připustili rodiče chlapce v průběhu spolupráce, že pochybili ve své výchově a pokud ano, v čem?

Pracovnice OSPODu: ano, oba rodiče přiznávají nedůslednou nejednotnou výchovu, špatnou spolupráci s institucemi (středisko výchovné péče). Uvědomují si, že v současné době není ani jeden z nich syna výchovně zvládnout. Otec přiznává občasné pití alkoholu.

Sociální pracovník: ne.

Otopedka: ano, přiznávají, že na něj nestačí a že nemají u hocha žádný respekt.

Pedagožka - výchovná poradkyně: nejednalo se s nimi o tom.

Vedoucí vychovatelka: otec vůbec, matka má snahu se zlepšit ve výchově syna, ale je na něj příliš slabá.

Ředitel: matka to připouští, ale vzhledem ke své jednoduchosti si moc není vědoma, o čem se mluví.

26. Jak dalece způsob a přístup rodičů (i rodinné prostředí) ovlivnil chlapcovy výchovné problémy?

Pracovnice OSPODu: domnívám se, že pokud by chlapec vyrůstal ve funkční rodině, mohly být jeho výchovné problémy menší, možná žádné. Ale vzhledem k tomu, že se jedná o psychiatrického pacienta se složitou anamnézou, nejsem schopná odpovědět jak dalece.

Sociální pracovník: velmi negativně, otec je alkoholik, který je agresivní a chlapcovu matku dlouhodobě fyzicky i slovně napadal, rodinné prostředí mělo na chlapce velmi negativní vliv.

Etopedka: velice, způsob jejich života hocha velmi poznamenal především psychicky, ale i fyzicky, byl zanedbaný bez hygienických návyků, jak jsem již zmiňovala.

Pedagožka - výchovná poradkyně: pokud by žil v jiné rodině, nebo rodiče byli normální, tak by chlapec neskončil u nás v DDŠ.

Vedoucí vychovatelka: velmi, chlapec si odnesl z domova vzorec, který viděl u svého otce, jenž jeho matku fyzicky pravidelně napadal a proto se může slabším ubližovat.

Ředitel: způsobili chlapci problémy, především tím, že převzal vzorec od otce a je z chlapce násilný tip, který nemá problém ublížit slabším.

4.3.4 INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH DAT

Interpretace zjištěných dat z výzkumného šetření jsou prezentována ve formě odpovědí na vedlejší výzkumné otázky a hlavní výzkumnou otázku.

Vedlejší výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1: Jaké byly důvody k umístění chlapce do ústavní výchovy?

Chlapec X pochází z rodiny, ve které se vyskytují psychopatologické jevy. Matka je simplicitní a zdravotně postižená (téměř slepá), otec je alkoholik a projevují se u něj násilné sklony vůči matce a občas i vůči dětem. Otcův přístup k výchově syna (zlehčování problémů, kupování drahých dárků, atd.) měl za následek, že ho syn přestal respektovat. U chlapce přešlo chování do hrubého verbálního, fyzického a sexuálního chování vůči své matce a sestrám a sklony k sadismu vůči zvířatům měly za následek, že byl koncem roku XXXX umístěn téměř na 5 měsíců do psychiatrické nemocnice. Po návratu domů se výchovné problémy dále stupňovaly, a proto byl v roce XXXX na základě rozhodnutí soudu umístěn do dětského domova a v roce XXXX byl chlapec na základě rozhodnutí soudu přemístěn do dětského domova se školou a to z důvodu ohrožování mladších a malých dětí se sexuálním motivem jednání. Soud seznal, že stávající výchovné prostředí v dětském domově není pro nezletilého vyhovující, a proto došlo k rozhodnutí o jeho přemístění do zařízení dětského domova se školou

Soud při rozhodování o ústavní výchově dále vycházel mimo jiné i z psychiatrického vyšetření, které stanovilo diagnózou F929. smíšené poruchy chování a emocí na bázi disharmonického vývoje osobnosti, rysy disociální. Psychologické vyšetření dále prokázalo disociální poruchu osobnosti s podprůměrným intelektuálním výkonem. Vyšetření pedopsychiatra dále prokázalo hyperkinetickou poruchu aktivity, pozornosti a chování F 90.1.

Výzkumná otázka č. 2: Jaká péče je v současné době poskytována chlapci v dětském domově se školou?

Doporučení, která na základě vyšetření vznikla, je nadstandardní péče a dohled nad všemi aktivitami po celý den. Tato péče je mu poskytována v Dětském domově se školou, kam byl na základě rozhodnutí soudu umístěn. DDŠ mu zabezpečuje základní potřeby, volnočasové aktivity (sport, výlety, hipoterapii, letní tábory), speciálně pedagogický přístup, zdravotní péči. Má individuální péči, kterou mu poskytuje celý odborný tým. Často s ním vedou i hovory na různá témata. Je rovněž v péči dětského psychiatra a je mu umožněna individuální logopedická péče.

Chlapci X je v tuto chvíli poskytována maximální péče, kterou mu může DDŠ poskytnout. Přestože nemá vyloženě vyhraněné zájmy, dokáží ho zaujmout některé sportovní aktivity, hry na mobilu a počítači. U volnočasových aktivit jsou jisté malé rezervy, jak tyto volnočasové aktivity vylepšit.

Výzkumná otázka č. 3: Jaká je spolupráce dětského domova se školou, kde je chlapec umístěn, s OSPODem?

Spolupráce OSPODu a DDŠ je možno v případě chlapce X hodnotit jako velice dobrou. Kontakt mezi kurátorkou pro děti a mládež a pracovníky DDŠ je průběžný. Přesto by odborný tým přivítal více informací ze strany OSPODu o rodině dítěte, hlavně v případě změn v rodině. OSPOD je schopen řešit problémy chlapce, pokud si to žádá situace, i mimo jejich pracovní dobu. Dobrá vzájemná spolupráce OSPODu a DDŠ mají na chlapce pozitivní vliv, dokonce takový, že je schopen přijmout i kritiku.

Výzkumná otázka č. 4: Jaká je spolupráce dětského domova se školou, kde je chlapec umístěn, a jeho rodinou?

Spolupráce rodiny s DDŠ není dostatečná. Z rodiny spolupracuje více matka, ale vzhledem k simplicitě a zdravotnímu postižení, není schopna zdaleka vše potřebné zvládnout. Otec nemá na spolupráci zájem. Rodina se nesnaží aktivně řešit chlapcovi výchovné problémy. Matka projevuje o chlapce zájem, ale vzhledem ke svému zdravotnímu stavu a složité sociální situaci není v současné době schopna, své dítě více podporovat.

Oba rodiče připouští, že při výchově pochybili a jejich spolupráce s institucemi byla špatná. Chlapec převzal ze strany otce špatné vzorce chování, které na něj mají velmi negativní dopady. Rodiče uznávají své chyby při výchově, ale neponaučili se z nich a v současné době rovněž nespolupracují s institucemi tak, jak by bylo zapotřebí.

Hlavní výzkumná otázka

Je poskytovaná péče dostatečná k tomu, aby mohl být chlapec umístěn zpět do rodiny před dosažením 18 let?

Dle názoru pracovníků OSPODu a DDŠ je chlapci poskytována péče v maximálně možné výši. O chlapce je pečováno velice dobře, jsou mu k dispozici všichni odborní pracovníci DDŠ a má zajištěny volnočasové aktivity. Přesto dle názoru odborných pracovníků není reálné, aby se chlapec vrátil zpět do rodiny před dosažením věku 18 let. Problém ovšem není v péči DDŠ, ale v samotné rodině, kde chlapec před umístěním do ústavní výchovy vyrůstal. Matka není

schopna se vzhledem ke svému postižení a současné sociální situaci o chlapce dodatečně postarat a otec o něj nejeví žádný zájem. Za této situace by o dítě nebylo ze strany rodiny řádně postaráno a je možno předpokládat, že po opuštění DDŠ, by se chlapcovo chování vrátilo do starých vzorců a s velkou pravděpodobností by se jeho výchovné problémy postupně opět prohlubovaly. Odpověď na hlavní výzkumnou otázku lze shrnout tak, že péče o chlapce v DDŠ je maximálně možná a návrat chlapce do rodiny před dosažením jeho 18 let není reálný a to s ohledem k nedostatečnému zájmu a neschopnosti jeho rodičů se o něj řádně postarat.

4.4 NÁVRHY A DOPORUČENÍ

Pracovníci OSPODu a DDŠ se shodují, že pokud by chlapec vyrůstal v klasické rodině, bylo by z něho dítě bez větších výchovných problémů se zdravým vývojem osobnosti. Bohužel, na zajištění odpovídající výchovy ze strany rodičů nemá OSPOD vliv. Za výchovu jsou odpovědni rodiče, kteří ale nebyli schopni se o chlapce řádně postarat, bez narušení jeho dalšího vývoje. Proto jsou návrhy a doporučení směrovány do současnosti a do oblasti současného zajištění ústavní výchovy.

Pedagogičtí pracovníci DDŠ jsou každý den postaveni před nelehký úkol, kterým je resocializace, převýchova, vzdělávání a nastavení kladných vzorců chování. Pracovníci DDŠ se snaží, aby se toto vše stalo pro jejich svěřence s rizikovým chováním normou. Z tohoto důvodu lze pro chlapce X navrhnout následná opatření, která částečně vzešla z odpovědí jednotlivých pracovníků během výzkumného šetření, tak i z rozhovoru s etopedkou – speciální pedagožkou, která má chlapce ve své péči:

- Vštěpovat a fixovat chlapci X návyky režimového systému školského zařízení, individuální a komunitní práce s dětmi např. prostřednictvím dodržování denního režimu, vizualizace denního režimu na nástěnce, účasti chlapce na aktivitách ve společných kroužcích a při sportovních hrách.
- Motivovat chlapce X ke vzdělávání z důvodu budoucího co nejlepšího uplatnění na trhu práce, podporovat chlapce v dalším vzdělávání na střední škole, např. zaktivizovat a zafixovat každodenní přípravu do školy, v rámci výuky upevňovat vědomosti finanční gramotnosti, motivovat chlapce X ke vzdělávání informacemi o výši výdělků jednotlivých profesí v jednotlivých stupních vzdělávání a větších možnostech na trhu práce díky získání odborné kvalifikace.

- Upevňovat u chlapce X zdravý životní styl, chránit ho před nemocemi a důsledky nemocí. V rámci preventivních opatření zabezpečovat besedy chlapce X (individuální i skupinové) s odbornými pracovníky, lékaři a dalšími odborníky. Toto doporučení je možno také realizovat mimo jiné získáváním vědomostí o zdravém životním stylu a nemocech ve výuce předmětu Výchova ke zdraví, získáváním informací o zdravém životním stylu formou besed, diskuzí s pedagogy či dětskou psycholožkou v místě školského zařízení.
- Během výuky ve škole informovat chlapce X o právních důsledcích trestného jednání, účast chlapce na pravidelných besedách s Policií ČR o právním povědomí, o prevenci rizikového chování dětí a mladistvých, informování chlapce o situacích jednotlivců při konání trestné činnosti a útěků dětí umístěných ve školském zařízení.
- Otevřeně informovat chlapce X o užívání návykových látek včetně jejich důsledků, zajišťovat besedy na odborných pracovištích (např. Adiktologie Praha či REVOLUTION TRAIN) s preventistou rizikového chování a poskytovat materiály o drogově závislých, jejich léčbě, o možných nemocech spojených s užíváním drog.
- Zabezpečovat a motivovat chlapce X k volnočasovým aktivitám jako je sport a zájmové kroužky - ruční práce, keramika, výtvarná výchova, příprava pokrmů. Volnočasové aktivity jsou velice důležité, a proto je důležité rozvíjet a prohlubovat u chlapce o ně zájem.
- Naučit chlapce X využít veškerý volný čas pro sebe v rámci dalšího rozvoje osobnosti prostřednictvím vytváření režimu dne a jeho fixování, vzbuzení zájmu o rozvrhnutí dne a využití času pro sebe.
- Podporovat ze strany zaměstnavatele další vzdělávání pedagogických pracovníků DDŠ z důvodu co nejlepšího poskytování péče nejen chlapci X.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se v souladu se svým zadáním zabývá problematikou ústavní a ochranou výchovou. Hlavním cílem bakalářské práce bylo provedení rozboru problematiky ústavní výchovy u konkrétního dítěte, umístěného v DDŠ, se zaměřením se na spolupráci DDŠ a OSPODu. Na základě hlavního cíle práce bylo provedeno výzkumné šetření, které mělo odpovědět na hlavní výzkumnou otázku, a to prostřednictvím výzkumného šetření zjistit, zda je u vybraného chlapce péče poskytovaná DDŠ dostatečná k tomu, aby mohl být umístěn zpět do rodiny před dosažením 18 let.

Z provedeného výzkumného šetření vyplynulo, že péče o chlapce v DDŠ je zajištěna v maximální možné míře. Zároveň je možno na základě odpovědí respondentů vyvodit, že spolupráce DDŠ a OSPODu je na velice dobré úrovni. Provedená kazuistika a odpovědi respondentů odhalily, že podstatou vzniku rizikového chování u chlapce vyplynulo ze stylu fungování jeho původní rodiny a výchovných metod rodičů, kteří se mu z různých důvodů dostatečně nevěnovali a nebyli schopni zvládnout jeho výchovu. Vzhledem k tomu, že u chlapce bylo diagnostikováno LMD a z toho plynoucí specifické poruchy učení a specifické poruchy chování, naopak primární vliv rodiny na chlapce tyto problémy ještě významně prohloubil. V neposlední řadě chlapec neměl ve své rodině žádné pozitivní vzory. Rodiče své chyby ve výchově uznávají, ale zároveň se dostatečně nesnaží situaci v současné době napravit, hlavně otec, který nejeví o chlapce zájem. Pracovníci DDŠ a OSPODu jsou toho názoru, že není možné chlapce vzhledem k jeho předchozí výchově a rodinné situaci před dosažením věku 18 let umístit zpět do původní rodiny. Vidí však možnosti jistého vylepšení vztahů mezi chlapcem a jeho rodinnou ve zvýšeném zájmu rodičů o něj.

Tento chlapec demonstruje charakteristické rysy dětí s rizikovým chováním v dnešní době. Jedinci umístění v ústavní výchově jsou dnes již mnohem vnímavější na požadavky než dříve a také jsou mnohem agresivnější, mívají rozsáhlé zkušenosti s rizikovým chováním. Jsou velmi schopné v uvědomování si svých práv, avšak mají velký problém v přijímání a plnění si svých povinnosti. Z tohoto důvodu je na personální zajištění pracovníků těchto specializovaných školských pracovišť kladen neustálý požadavek na odbornou kvalifikaci pro zajištění adekvátní péče o tyto ohrožené děti, aby mohla u nich probíhat edukace a mohly se tak zapojit do běžného života. Mezi tato doporučení patří např. důraz na pravidelný denní režim, zdravý životní styl, motivace chlapce ke vzdělávání a samovzdělávání, vysvětlování rizikového chování a jeho trestněprávních důsledků, účast chlapce na různých besedách s policí a různých odborných

pracovištích, zaměřující se na oblast kriminality a užívání drog. Dále v co největší míře se snažit zapojovat chlapce do volnočasových aktivit, jak individuálních, tak i skupinových, naučit chlapce kvalitně nakládat se svým volným časem. Jako nepřímou podporu lze doporučit další vzdělávání a rozvoj odborných a pedagogických pracovníků DDŠ, aby mohli poskytovat chlapci, ale i dalším dětem v zařízení, co nejkvalifikovanější péči.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BECHYŇOVÁ, V. KONVIČKOVÁ, M. 2011. *Sanace rodiny*: *Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0031-4.

DVOŘÁČEK, J. 2014. *Základy pedagogiky.* Praha: nakl. Oeconomica. ISBN 978-80-245-2014-8.

EGER, L., EGEROVÁ, D. 2014. *Základy metodologie výzkumu*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 978-80-261-0418-6.

FISCHER, S., ŠKODA, J. 2009. *Sociální patologie.* Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2781-3.

GILLERNOVÁ, I., KEBZA, V., RYMEŠ, M. a kol. 2011. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí.* Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-2477-448-0.

HUTYROVÁ M. a kol. 2019. *Děti a problémy v chování.* Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1523-3.

JÁNSKÝ, P. 2014. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy.* Gaudeamus: Universita Hradec Králové Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-743-5534-9.

KOUKOLÍK F., DRTILOVÁ J. 2008. *Vzpoura deprivantů.* 2. vydání. Praha: nakl. Galén. ISNB 978-80-7262-410-2.

JEDLIČKA R. a kol. 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících.* Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5981-4.

MÁTEL, A. 2019. *Teorie sociální práce.* 1. vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-2220-2.

MATOUŠEK, O. 1999. *Ústavní péče*. Praha: Slon. ISBN 80-85850-76-156.

MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. 2011. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-825-8.

MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., 2010. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-739-8.

MATOUŠEK O., PAZLAROVÁ H. 2016. *Státní orgány sociálně právní ochrany dětí – Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 978-80-2463-336-7.

MIŇHOVÁ J., LOVASOVÁ V. 2018. *Psychopatologie*. Plzeň: Vyd. a naklad. Aleš Čeňek. ISBN 978-80-7380-721-4.

PACNEROVÁ, H. a kol. 2015. *Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče.* 1. vyd. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. ISBN 978-80-7481-138-8.

PEMOVÁ T., PTÁČEK R. 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi.* Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4317-2.

SLOMEK, Z. 2010. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-84-6.

VÝROSTEK, J., SLAMĚNÍK I. 2008. S*ociální psychologie*. 2. přepracované a rozšířené vydání Praha: Portál. ISBN 978-80-247-1428-8.

Seznam použitých internetových zdrojů

CETL, R. 2014. *Sociálně nežádoucí jevy u dětí a mládeže.* Copyright © 2014-2020 Medias res [online]. 04. 03. 2014 [cit 2020-07-05]. Dostupné z: http://www.mediasres.cz/filosofie-a-psychologie/1878-roman-cetl-socialne-nezadouci-jevy-u-deti-a-mladeze.htm.

ČERNÍKOVÁ, V. 2002. *Ochranná výchova u mladistvých pachatelů trestných činů (sociálně výchovné a psychologické aspekty).* Pedagogická orientace. Copyright (c) 2017 Vratislava Černíková [online]. [cit 2020-07-05]. Dostupné z: https://journals.muni.cz/pedor/article,/view/8271/7441.

MPSVa. *Interaktivní katalog jevů a služeb pro rodiny s dětmi.* © 2017 – 2020. Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit 2020-07-05]. Dostupné z: http://ppvss.mpsv.cz/mpsv/ciselniky.nsf/i/S218.

MPSVb. *Sanace rodiny*. © 2017 – 2020. Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit 2020-07-05]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-9.pdf/ba7a119a-a609-3383-dbaa-76ee24b356ee.

MPSVc. *Legislativa a systém sociálně právní ochrany.* © 2017 - 2020 Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit 2020-07-05]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany.

VÁVROVÁ, S., GAVORA, P. 2014. *Analýza komunikace ohniskové skupiny ve výchovném ústavu.* [online]. Studia paedagogica, roč. 19, č. 2, rok 2014 [cit 2020-07-05]. ISSN 2336-4521. Dostupné z: http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studiapaedagogica/article/view/738/832.

Seznam použitých interních zdrojů

(Anonymizováno pro ochranu osobních údajů)

Psychologické vyšetření, XXXX.

Rozhovor s ředitelem Dětského domova se školou, XXXX.

Rozhovor s etopedkou Dětského domova se školou, XXXX.

Rozhovor se školní psycholožkou Dětského domova se školou. XXXX.

Rozhovor s ostatními odbornými pracovníky Dětského domova se školou, XXXX.

Spisy Dětského domova se školou, XXXX.

Výroční zpráva Dětského domova se školou, XXXX.

Výstupní zpráva Psychiatrické nemocnice, XXXX.

Závěrečná zpráva psychiatra, XXXX.

Zákony

Zákon č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013, o zvláštních řízeních soudních.

Zákona č. 303/2013 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků.

Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
DDŠ	Dětský domov se školou
DÚ	Diagnostický ústav
IPOD	Individuální plán osobnosti dítěte
IQ	Inteligenční kvocient
LMD	Lehká mozková disfunkce
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
OZ	Občanský zákoník
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí

PŘÍLOHY

Příloha 1 Dotazník

1. Můžete popsat současnou péči, která je chlapci v DDŠ poskytována?
2. Má chlapec určitou péči „navíc“, kterou jiné děti nemají?
3. Je podle Vás současná péče o chlapce dostatečná vzhledem k jeho problémům?
4. Jaké má chlapec osobní zájmy, koníčky, záliby?
5. Jaký má chlapec vztah k ostatním dětem v Domově?
6. Jaký mají ostatní děti vztah ke chlapci?
7. Jak se chová chlapec vůči Vám?
8. Projevují se u chlapce v současné době určité poruchy chování?
9. Pokud se určité poruchy chování u chlapce vyskytují, jak je s chlapcem zacházeno?
10. Je možno doporučit vzhledem ke stavu chlapce nějaká další výchovná opatření?
11. Je možno doporučit vzhledem ke stavu chlapce nějaká další vzdělávací opatření?
12. Uvažuje se do budoucna pro chlapce o nějakých dalších speciálních terapiích, které by mu mohli pomoci?
13. Myslíte si, že další rozvoj chlapcovo zájmů (koníčků, zálib) bude mít pozitivní vliv na jeho další vývoj?
14. Co dalšího doporučujete, aby se chlapcův stav zlepšil?
15. Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci mezi DDŠ a OSPODem ohledně péče o chlapce?
16. Mívá DDŠ a OSPODem odlišné názory na péči a výchovu chlapce?
17. V čem by mělo dojít ke zlepšení vzájemné spolupráce mezi DDŠ a OSPODem ohledně péče o chlapce?
18. Dokáží DDŠ a OSPOD případné odlišné názory na péči a výchovu dítěte vzájemně řešit?
19. Nastala někdy situace, že došlo k takovému vyhrocení vztahů mezi DDŠ a OSPODem, že případ chlapce musel převzít jiný pracovník?
20. Řeší společně DDŠ a OSPOD situace ohledně chlapce i mimo stanovenou návštěvu?
21. Domníváte se, že spolupráce DDŠ a OSPODu má pozitivní vliv na chování chlapce?
22. Jaká je z Vaší strany spolupráce s rodiči chlapce?
23. Jaký je postoj rodičů k chlapci ve smyslu, zda je reálné, aby se chlapec vrátil do rodiny do svých 18 let?
24. Mají rodiče zájem o svého syna, jsou sami aktivní v řešení jeho výchovných problémů?

25. Připustili rodiče chlapce v průběhu spolupráce, že pochybili ve své výchově a pokud ano, v čem?
26. Jak dalece způsob a přístup rodičů ovlivnil chlapcovy výchovné problémy?

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Renata Synáčková

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Souvislost ústavní a ochranné výchovy se sociální prací na OSPODu

Rok: 2021

Počet stran textu bez příloh: 50

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 28

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 9

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.